Viisi sormea

MĀRA ZĀLĪTE
Viisi sormea

Suomentanut Hilkka Koskela

Arktinen Banaani

Latvijas Rakstnieku savienība on tukenut
kirjan suomenkielisen laitoksen tuotantoa.

Alkuperäisteos *Pieci pirksti* © 2013 Māra Zālīte

Original graphic design by Māris Garjānis

Taitto Kimmo Mustonen

Kustantaja:
Arktinen Banaani
www.arktinenbanaani.fi

Painopaikka:
StatusPrint, Viro 2018

ISBN 978-952-270-404-7

Sisällys

Juna 9
Venäläinen baabuska ja kananmunat 13
Kun Laura syntyi 20
Majuri ja konvehti 29
Asemasilta 41
Mamma ja pappa 45
Lähteelä 50
Mutta 55
Etappi 60
Opettaja 64
Miksi Lähteelä on Lähteelä 69
Sininen rengas 76
Nuijapäät 81
Raskaat vaatteet 85
Kauppa. Älä puhu pahaa Latviasta! 90
Mamman antimet 97

Puutarha 102
Francis ja "Riian syreenit" 109
Kuinka sinä puhut! 113
Liepa 118
Appelsiinit niityllä 124
Vieraat 129
Ei mikään Stradivarius 135
Ilmianto 144
Äiti rikkoo laseja 149
Lantaa ja kultapölyä 154
Kirjat 160
Isä sai töitä 167
Verta 176
Siilin turkki 181
"Ryssä" 184
Hävikki ja Francis 190
Pyhä Pietari 195
Sokerileipä 200
Pappa 206
Musta ovi 216
Etanat 220
Kipsi 224
Ambulanssi 227
Sammakot 239
Lumottu metsä 246
Paljonpa sinä tiedät 250
Kaivo 253

Laura lentää! 262
Tervahauta 267
Valkoiset jänikset 273
Lusikka 280
Piharatamot 288
Ah, Pyhä Lestene! 291
Povari 300
Viisi sormea 312
Ooppera 316
Kauhutarinoita 325
Valkea laiva 332
Papan sormus 337
Selitykset 345

Juna

Laura on istunut junassa kaiken ikänsä. Tai kauemmin. Juna ei ole yhtään kiltti. Ilkeä pikemminkin. Kuin suunnaton lohikäärme se puskee sieraimistaan raivoa. Sen valtava viha koko maailmaa kohtaan purkautuu sihisevänä sumuna.

– Mitä tuo oli?

Isä sanoo, että juna päästää höyryä, eikä olisi Laurallekaan pahitteeksi. Mikä? Että päästäisi vähän höyryä. Laurako? Niin, pysyisi paremmin aloillaan. Miten isä tohtii verrata häntä junaan? Kehtaakin.

Lauran huuli mutristuu.

Lohikäärme ulvoo ja ujeltaa ja puuskuttaa ja viskoo häntäänsä. Laura on äidin ja isän kanssa ihan junan häntäpäässä. Lohikäärme heittelee heitä kuin vanhoja aaseja. Laura ei luota junaan, ei ensinkään. Jospa juna on hullu. Jospa sillä ei ole järkeä minkään vertaa. Mistä sen tietää minne tuommoinen typerä rautamöhkäle heidät kiskoo? Sitä kuvittelee,

että Latviaan, mutta mistä sen tietää? Miten voi olla varma?

Juna ei keksi mitään omasta päästään, äiti rauhoittelee. Juna kulkee suoraan kiskoja pitkin, ei oikealle eikä vasemmalle. Kiskot pitävät veturin aisoissa. Laura voi olla rauhassa, kiskot vievät junan suoraan Latviaan. – Hetkisessä *Ikšķilessä!,* isä nauraa. Laura ei kysy mikä paikka tuo on. Yleensä hän kysyisi, mutta nyt Laura ei antaudu puheisiin.

Laura ei kestä tätä enää yhtään, ei hetkeäkään! Ei voi eikä halua, siinä kaikki! Ei kestä jatkuvaa tärinää ja vaihteiden kolketta, josta tulee huono olo, ja sitten pitää oksentaa. Laura ei tahdo haistella kivihiilen pistävää ja metallin tympeää katkua. Ei tahdo nuuhkia vieraiden ihmisten hikeä ja haisevia jalkoja, kun nämä riisuvat saappaansa ja kömpivät vaunun makuulavitsalle. Kaikilla ei edes ole sukkia vaan jalkarätit. Hän ei tahdo, että käytävä haisee viinalta ja tupakalta, ei tahdo teetä mukista, jossa on peltinen pidike, koska sitten on mentävä pissalle junan vessaan. Laura pidättelee aina viimeiseen asti.

Vessa? Lähdetäänkö vessaan? Laura oli aina luottanut äitiin. Mutta mitä hän näki... Yköttävää! Ei sellaista voi ajatellakaan. Kamalinta junassa on vessa. Pieni lapsi voi vaikka luiskahtaa vessanpyttyyn ja pudota avoimesta reiästä ulos! Se on hirveintä, mitä Laura osaa kuvitella. Pytyn reikä liikkuu ja väistelee, siihen ei tahdo osua, sen lävitse näkyy, miten alhaalla vilahtelee ohitse ratapölkkyjä ja pelottava, iljettävä maakaistale kiskojen välissä. Kuin vako, johon ihmiset kylvävät lantansa. Pieni lapsi ei voi kuin puristaa silmänsä kiinni ja parkua. Laura ei tahdo että haisee, että heittelehtii,

että vatsaan sattuu. Nyt se on päätetty! Laura karkaa junasta eikä enää ikipäivänä nouse tällaisen löyhkäävän lohikäärmeen kyytiin! Hän keksii jonkin muun tavan päästä Latviaan. Kerää tavaransa. Äiti lukee kirjaa pää kumarassa. Lukekoon! Kun hän nostaa päänsä, Laura on poissa.

– Laura! Minnekäs sinä? Isällä tuntuu olevan hauskaa.

Odota, odotahan, kun Laura kiipeää alas. Katsotaan miten hauskaa isällä sitten on.

– Laura ei matkusta junalla! Laura matkustaa laivalla! Laura kipuaa ulos junasta!

– Takaisin paikallesi, äläkä puhu tyhmyyksiä! No olkoon, jos et usko niin rynkytä vain sitä ovea. Vaunupalvelija tulee ja nakkaa sinut ulos. Äiti on nostanut päänsä kirjasta äkäisenä.

– Laura matkustaa laivalla!

– Mistä sinä tähän laivan otat? Eihän Latviaan edes kulje laivoja.

– Miksi ei kulje?

– No kun laivoilla ei ole jalkoja.

– Miksi ei ole?

– Mieti itse.

Laura ei tahdo miettiä! Laura ei tahdo selityksiä sille, miksi pitää matkustaa junalla. Vielä sellaisen vaunupalvelijan kanssa, joka voi heittää lapsen liikkuvasta junasta!

Laivalla he aloittivat matkansa. Suurella, valkealla laivalla! Suurella laivalla, jossa oli niin mukavaa. Ei se ollut mikään puukengän rohjake! Miksi isä niin sanoi? Suuri, valkea laiva. Laivalla pääsee ulos raittiiseen ilmaan, voi katsella sinistä

taivasta, antaa auringon lämmittää kipeitä polvia ja kyynärpäitä ja hengittää suuren joen tuoksua. Joki on uskomaton. Joki on elävä. Joki on viisas. Ei niin kuin kiskot, joilla ei ole sydäntä eikä järkeä. Joki tuoksuu tuoreelta kalalta. Kun hengittää oikein syvään, voi vetäistä sisäänsä jonkin makoisan kalan. Aivan pienen kalan, ei suurta tietenkään.

Laura on hengittänyt itsensä täyteen pienen pieniä kaloja. Niin pieniä, ettei niitä silmällä näe, vain tuntee kuinka kalat alkavat iloisesti leikkiä sydämessä. Mitenköhän ne pääsevät sinne?

Kalat auttavat Lauraa, saavat tuntemaan itsensä paljon elävämmäksi.

Laura ei ole merisairas, ei vähääkään. Moni on. Miten joella voi tulla merisairaaksi? Isä ja äitikään eivät ole. He seisovat kädet toistensa ympärillä laivan kannella ja hyräilevät: *Puhaltakaa tuulet, viekää venheeni Kuurinmaalle*. Ei mikään vene vaan laiva! Lauran luonto kuohahtaa laivan puolesta, mutta nämä vain tuijottavat toisiaan silmiin. Tuskin huomaavatkaan lasta!

Laivalla, joka kulkee suurella joella Laura ymmärtää, mitä on vapaus. Se mistä puhutaan, mistä koko ajan puhutaan. Alkaa suunnilleen aavistaa. Ainakin sinne päin. Vesi ja taivas. Tuuli ja aurinko. Riemu siitä, että sydämessä on kaloja. Laiva, joka rauhallisesti kulkee sinne, minne sinä, ihmislapsi, kaikkein eniten kaipaat. Kun sinä, ihminen, voit puhua tuulen puolellesi, sopia että se auttaa. Vie minut Kuurinmaalle!

Kuurinmaa on yhtä kuin Latvia.

Venäläinen baabuska ja kananmunat

– Äiti, kestääkö vielä kauan? Laura kysyy ja hokee ja jankkaa ja tolkuttaa, kysyy ties monettako kertaa. Tietää turhaksi, mutta kysyy kuitenkin.

Kestää vielä, ei voi mitään. Koeta olla kärsivällinen.

Koeta olla kärsivällinen, pysy aloillasi, älä jankuta, älä valita, älä marise, älä vikise, älä hölmöile! Tämä kaikki on kuultu moneen kertaan. Laura osaa tuon jo ulkoa. Vaikka keskellä yötä herätettäisiin.

– Isä, kestääkö vielä kauan? Jos kuitenkin, jospa hyvinkin, tapahtuuhan ihmeitä, jos isä vaikka tietäisi paremmin.

– Kestää vielä. Ole kärsivällinen!

Vanha virsi. Ole kärsivällinen, rauhallinen, kiltti ja rehellinen, ole viisas, iso ja järkevä. Mitä vielä keksivät, millainen Lauran pitäisi olla? Ai niin. Lauran pitää olla iloinenkin, kotiinhan tässä ollaan matkalla. Laura onkin iloinen. Mutta miten kauan vielä kestää? Miten paljon se on – kauan?

Miten kauan on kauan? Jos vaikka koko elämän?

– Miksi kestää vielä kauan? Äiti?

– Siksi, että Latvia on kaukana.

– Miksi Latvia on kaukana? Isä?

– Siksi, kun se ei ole lähellä.

– Miksi ei ole lähellä?

– No siksi! *Vsjo! Dofiga!* Nyt riittää! Lähden tupakalle.

Siinäkään ei ole mitään uutta.

He ovat jo kauan olleet kolmisin vaunun hytissä.

Välillä on joku neljäskin. Astuu hyttiin, viipyy päivän tai yön yli ja lähtee. Tai pari yötä, ja sitten – pois. Kaikki ovat vähän aikaa, ja sitten pois! Vain Laura ja äiti ja isä ajavat ja ajavat ja ajavat. Jos he ovatkin aikoja sitten ajaneet Latvian ohi?

Luisevaa venäläistä baabuskaa Laura ei unohda.

Hänet nähtyään Laura sairastuu. Ihminen on terve, aivan terve, mutta sitten – yhtäkkiä kipeänä. Tauti iskee. Näkee baabuskan ja sairastuu. Nousee kuume, polvia ja kyynärpäitä särkee, ne ovat turvoksissa ja punaiset kuin pioni. Laura on varma, että kaikki johtuu venäläisestä baabuskasta. Eukolla on nyytti.

Mistä baabuska tänne ilmestyi? Seinän lävitsekö? Jospa hän on käärme-eukko? Jos hänen nyytissään on käärmeitä? Kumma että hän pitää nyyttiä kauempana itsestään. No, ei hän ainakaan kiltti ole, sen huomaa. Baabuskasta huokuu pahuus. Niin kuin kylmyys. Kuin vanhan haju. Vanhan hajua on se, kun pissii housuun eikä pese niitä, vanhan hajua

on kun märät housut homehtuvat, ja vanhan hajua on kun ruoka mätänee.

Jospa eukko on kummitus? Istuu ääneti ja liikkumatta, jäykkänä kuin mikä. Jos hän onkin kuollut? Kuollut, kuollut, ei hän ole elävä! Ehkä kannettu junaan ja laskettu tuohon? Kasvoja peittää harmaa kauhtunut lakana, jonka läpi kuultaa vain terävä ja kuihtunut leuka, jossa törröttää pitkiä, harvoja haivenia.

Laura haluaisi unohtaa, mutta ei pysty.

Oliko eukko mykkä? Tai kuuro? Kaulassa oli lappu ja lapussa osoite, jonne hänen piti mennä. Hän ei vastannut äidille eikä isälle puolella sanalla eikä katseella, mutta nämä halusivat kuitenkin auttaa.

Kuolleen ruumis, jonka joku sysäsi heidän hyttiinsä ja tyrkkäsi nurkkaan. Näin Laura päätteli.

Eikö mitä! Baabuska vain teeskenteli kuollutta! Kuin kettu, no se kettu, jonka kalastaja löysi tieltä. Kalastaja sai kuorman täyteen kalaa ja löysi palatessaan maantieltä kuolleen ketun. Jopa onni potkaisi! Vaimo saa komean puuhkan, kalastaja ilahtui. Mutta kettu heitteli salaa kaikki kalat kuormasta ja pötki lopuksi itsekin pakoon, siitäs sait! Eläimet toimivat näin ja puijaavat pelastuakseen. Näyttelevät kuollutta. Mutta ihmiset?

Eukon nenälle istahti kärpänen. Kuollut ei kohottaisi kättään eikä läimäisisi, ja vaikka läimäisisi ei saisi kärpästä tapetuksi. Elävä eukko kuitenkin oli ja ovela.

Laura ei saanut unta koko yönä, koska eukkokaan ei

nukkunut, oli vain nukkuvinansa. Äiti ja isä kuorsasivat jo, kun eukko yhtäkkiä virkosi ja lähti liikkeelle. Nousi kiireesti tarkistamaan, oliko joku muna mennyt rikki. Baabuskalla oli nyytissä munia, täysi pussi munia. Varmasti käärmeen munia! Laura oli nähnyt taigalla, miten käärme munii, ei, purkaa itsestään munia. Yhtenä köytenä. Ne ovat toisissaan kiinni läpinäkyvän kalvon sisässä. Kun kalvo kuivuu, munista kömpii käärmeen poikasia. Aluksi poikaset ovat paksun lieron kokoisia. Mutta mustia, eivät punertavia niin kuin lierot. Ja vikkeliä, eivät hitaita kuten lierot. Heti munasta päästyään ne juoksevat purona joka puolelle. Miten sitten käy, jos käärmeen poikaset levittäytyvät ympäri hyttiä? Täytyy vetäistä hätäjarrua. Laura vetää! Junan on pakko pysähtyä, ei se voi jatkaa matkaansa täynnä käärmeitä!

Jokainen muna oli kääritty erikseen sanomalehtipaperin sisään. Baabuska avasi kääröt yksi kerrallaan tarkistaakseen oliko muna ehjä, ja kääri ne sitten takaisin. Avasi, katsoi, kääri. Avasi, katsoi, kääri. Silloin tällöin eukko käänteli munaa ja maiskutti suutaan iloisena – onpa soma muna! Kääri sitten takaisin koko ajan itsekseen ynisten. Munat kyllä näyttivät pikemminkin kananmunilta. Liian suuria ollakseen käärmeen munia. Jospa ne ovatkin sen ison kuristajakäärmeen munia? Hyvä että Laura tietää missä hätäjarru on, hyvä että isä näytti. Mutta jos hätäjarrua vetää syyttä, tulee ikävyyksiä. Voidaan heittää junasta, ja pitää maksaa sakko, eikä pääsekään Latviaan! Ei, Laura ei vielä vedä hätäjarrua, Laura ei ylipäätään vedä hätäjarrua,

siinä tapauksessa olkoon mieluummin juna täynnä kuristajakäärmeitä! Paperin rapina ja eukon mumina pitivät Lauran hereillä. Hän tarkkaili eukkoa salaa ylälavitsalta, ettei tämä vain sittenkin olisi aave. Ettei vain sittenkin?

Yhtäkkiä heidän katseensa kohtasivat. Laura käänsi nolona päänsä, eihän pidä sillä tavalla kurkkia toista ihmistä.

Eukon silmissä leimahti pelko ja viha. Valtava, valtava ja hirvittävä pelko. Valtava, valtava ja hirvittävä viha. Laura jähmettyi. Pelko Lauraa kohtaan? Viha Lauraa kohtaan? Miksi? Mistä syystä?

Eukko tempaisi munapussin luisevalle rinnukselleen ja puristi sitä itseään vasten. Laura kuuli, miten hauraat kuoret rusahtelivat. Kananmunia! Käärmeen munat eivät rusahtelisi tuolla tavoin.

– Älä purista, ne menevät rikki! Laura kuiskasi, ja huomasi sitten kuiskanneensa latviaksi.

Olisi kai pitänyt kuiskata venäjäksi, koska eukko pelästyi vielä enemmän, puristi munapussin vieläkin lujemmin rintaansa vasten, ja munankuoret rusahtelivat entistä kovemmin. Eukko teki ristinmerkkejä, niin kuin Laura olisi ollut jokin paha, ja jupisi ilkeästi, mulkaisi vihaisesti, taisi kirotakin, vanha noita?

Selvä se, käärme-eukko! Laura pitää puolensa. Ei Madalina turhaan opettanut Lauralle, miten pitää puoliaan pahaa silmää, kirouksia ja vihanpurkauksia vastaan.

Parakin Madalina tiesi nämä asiat! Piti mielessään ympäröidä itsensä kultaisella kehällä, ikään kuin pystyttää luja

muuri. Ajatuksissa. Mutta, kaikkein tärkeintä, Madalina aina muistutti: jos joku kiroaa, ei saa pelätä! Ei missään tapauksessa! Muuten kirous toteutuu! Pelko on kuin reikä muurissa, kuin halkeama kultaisessa kehässä. Mutta jos ei pelkää niin kirous kimpoaa takaisin lähettäjäänsä. Ja sitä paitsi kasvattaa pimeän voimansa kymmenkertaiseksi.

Laura vetää kehän ympärilleen, pystyttää muurin eikä pelkää. Miksi Laura pelkäisi? Jos se ei ole kummitus eikä kuollut? Jos munat eivät ole käärmeen munia. Miksi Laura pelkäisi, jos ympärillä on kultainen kehä ja luja muuri? Kuten onkin.

Harmi vain, jos eukko rikkoo kaikki munat. Sievät, ruskeat ja valkoiset kananmunat. Kanat ovat munineet kovalla työllä, eukko on kerännyt, käärinyt, kuljettanut, ja nyt hän rikkoo ne. Joitakin munia eukko on säästellyt liian pitkään, nyt ne ovat rikki ja hyi mikä haju!

Mutta oma syynsä! Pitikö vihoitella? Pitikö kirota? Pitikö pelätä? Pitikö pistää pussiin vanhoja munia? Kuka järkevä ihminen edes pakkaisi kananmunia pussiin? Eikö olisi kannattanut ottaa kori?

Laura kääntyy eikä kurkistele enää, unikin alkaa tulla, ja Laura on ihan näännyksissä vedettyään kehää ja rakennettuaan muuria ja pidäteltyään pelkoaan. Eukkokin on taas liikkumaton ja äänetön. Ei ole enää mitään katsottavaa. Kananmunat haisevat. Laura vetää valkean lakanan päänsä ylitse. Tuntee sairauden merkit kyynärpäissä ja polvissa. Pimeässä ei näe, mutta Laura tietää, että ne ovat turvoksissa

ja punaiset kuin pionit.

Aamulla baabuska on hävinnyt yhtä huomaamatta kuin ilmestyikin. Baabuskasta ei ole hajuakaan. Se on vain sellainen sanonta. Todellisuudessa haju on jäänyt. Sen sijaan tauti on poissa. Kuumetta ei enää ole. Pionit eivät enää kuki polvissa. Ettei baabuska sittenkin ollut kuollut ja kummitus? Oli tai ei kuollut, oli tai ei kummitus, mutta ne pienet kalat, joita Laura laivalla hengitti, baabuska on heittänyt pois kuin viekas kettu reestä. Kalat eivät enää telmi Lauran sydämessä.

Laura ei ole nukkuessaan saanut yhtään lepoa. Naurava lapsi juoksenteli koko yön vaunun kapealla käytävällä. Hänen naurunsa oli äänekäs, tuon Nauravan lapsen. Vaunupalvelija juoksi perästä, otti kiinni ja heitti ikkunasta ulos, mutta hetken päästä Naurava lapsi tuli taas ja juoksi taas pitkin vaunun kapeaa käytävää, ja nauroi ja vaunupalvelija juoksi perästä ja heitti ulos ikkunasta, ja sama monta kertaa.

Ja vielä Laura eli uudelleen oman syntymänsä, eikä se ollut yhtään mukavaa, sillä Laura oli munan sisällä. Ja halusi pois munan sisältä, sillä Lauran piti syntyä, mutta munassa ei ollutkaan hauras ja ohut kuori, jonka Laura olisi saanut helposti rikki. Muna oli pehmeäkuorinen, ja Lauran piti painautua kaikin voimin pehmeää ja sitkeää kumia, vahvaa ja peräänantamatonta koteloa vasten ennen kuin pääsi ulos. Laura oli nääntyä siinä munassa, siinä pehmeäkuorisessa munassa, ja oli pelottavaa kun ei tiennyt, mikä se muna oikein oli ja mitä Laurasta tulee kun hän pääsee ulos.

Kun Laura syntyi

Kun laura syntyi, kukaan ei ympäröinyt häntä herneenkukilla, että hänestä kasvaisi kaunotar.

Kun Laura syntyi, kukaan ei kietonut häntä pöytäliinaan, että hänellä elämänsä aikana olisi aina ruokaa pöydässä.

Kun Laura syntyi, kukaan ei lämmittänyt vettä lehmuspuilla.

Kun Laura syntyi, kukaan ei voidellut hänen huuliaan hunajalla, että hänellä isoksi tultuaan olisi monta kosijaa.

Kun Laura syntyi, ulkona oli viisikymmentä astetta pakkasta.

Kun Laura syntyi, hän painoi vajaat kaksi kilogrammaa.

Kun Laura syntyi, hän syntyi ennen aikojaan.

Äidin rinnoissa ei ollut maitoa.

Jotta äidin rintoihin nousisi maito, piti lausua nämä sanat: tule maito Jelgavasta, tule maito Liepājasta, tule maito Riiasta, tule maito kaikista järvistä, tule maito kaikista joista,

kaikista lähteistä joka suunnasta!

Kun Laura syntyi, kukaan ei lausunut näitä sanoja, sillä liian kaukana Siperian parakista olivat Jelgava, Liepāja ja Riika, liian kaukana olivat järvet, joet ja lähteet.

Äidin rinnat olivat kuivat.

Kun Laura syntyi, hänen oli määrä kuolla.

Kun Laura syntyi, hän ei vielä ollut Laura.

Sitten parakki heräsi henkiin.

Kolme liettualaista naista vaati, että lasta ei saa päästää kuolemaan kastamatta, sillä yksikään kastamaton ei pääse Jumalan valtakuntaan, yksikään ei saa armoa eikä pelastusta.

Kolme liettualaista naista – Maria, Laima ja Laura – rakensivat alttarin ja koristelivat sen patjaoljilla ja männyn kävyillä.

Maria toi valkoisen kirjaillun puseronsa, ja se oli alttariliina.

Laima toi kirkkaimman kynttilänsä, ja se oli kastekynttilä.

Laura kauhoi lunta vatiin, ja se oli pyhitettyä vettä.

Minä kastan sinut Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Aamen.

Ja vaikka en ole piispa, enkä pastori enkä edes diakoni, on minulla katolisena oikeus ja velvollisuus kastaa sinut.

Kun sinulle on suostumustasi kysymättä annettu heikko ja sammuva maallinen elämä, niin minäkin suostumustasi kysymättä lupaan sinulle ikuisen elämän Jeesuksessa Kristuksessa. Aamen.

Ja vaikka en ole piispa, enkä pastori enkä edes diakoni,

on minulla katolisena oikeus ja velvollisuus luvata ne sinulle.

Pyhän Kolminaisuuden nimessä piirrän otsaasi ristinmerkin. Ja vaikka en ole piispa, enkä pastori enkä edes diakoni, on minulla katolisena oikeus ja velvollisuus piirtää otsaasi ristinmerkki.

Näin he puhuivat kukin vuorollaan – Maria, Laima ja Laura.

– Nimi! Mikä lapselle nimeksi? Pitäähän nimi antaa, kuiskasi suomalaismies Kauko. Karjalasta, Kalevalan mailta, hän muisti aina ylpeästi lisätä.

– Tarvinneeko? Näethän tuon itsekin, sanoi ukrainalainen Oleksandr.

Hänen vanhempansa olivat eläinlääkäreitä, kotoisin Rivnestä, pikkukaupungista läheltä Lvivia. Heillä ei ollut minkäänlaisia estoja käyttää ravinnokseen eläinten lihaa, elävien ja kuolleiden, pienten ja suurten. Samaa valkuaista kaikki, he opettivat Oleksandria, joka selvisi hengissä syömällä täitkin itsestään.

Olen ylijäämää, hän nauroi.

Parakissa kaikki olivat ylijäämää.

– Miksi ei tarvitsisi? Totta kai pitää, sanoi Tšiganka Moldovanka. Se oli vain kutsumanimi. Madalina ei ollut mustalainen eikä moldovalainen. Madalina oli romanialainen. Hän osasi povata korteista.

– Pitäkäähän kiirettä, hoputti Kima.

Kima ei pitänyt etunimestään, joka tuli sanoista *Kommunistitšeskij Internatsional Molodjoži*, tämäntapaisia

nimiä parakissa ei katsottu hyvällä. Nimi oli kuitenkin Kiman ainoa muisto vanhemmistaan. He olivat olleet venäläisiä insinöörejä ja suunnitelleet sukellusveneitä Leningradissa. Ihmispedot olivat ampuneet heidät jo ennen sotaa, vaikka he olivat olleet aitovenäläisiä ja vakaumuksellisia kommunisteja. Kima oli lakannut kasvamasta seitsenvuotiaana, eikä parakissa oikein osattu pitää häntä aikuisena.

– Ei tuollaista voi päättää ilman vanhempia, huokaisi Asja ja katsoi surkutellen äitiä ja isää.

Äiti oli heikko, hän ojenteli käsiään kohti tyttövauvaa, jota liettualaisnaiset pitelivät sylissään ja kastoivat paavinuskoon, mehän olemme luterilaisia, hän soperteli, mehän olemme luterilaisia. Käsiäänkin hän ojenteli vain omassa mielessään, ja huusi ja itki vain omassa mielessään, sillä todellisuudessa hän makasi äänettömänä ja liikkumattomana.

Huusiko ja itkikö hän mielessään sitä onnea, että lapsi, rakkaudesta alkunsa saanut, oli nyt syntynyt?

Vai huusiko ja itkikö hän mielessään sitä onnettomuutta, että hänellä ei ollut rinnoissaan maitoa, ei ruokaa lapselle, kun rinnat olivat tyhjät, ja että hän, elämän antaja, olisi myös lapsensa surma?

Syyllisyys oli halkaista äidin sydämen, hänen päälleen laskeutui voimattomuus, joka painoi raskaana kuin jäät koko suuren joen pituudelta.

Äiti meni tajuttomaksi.

Austrumsin rouva oli parakin vanhin, eikä tämä ollut ensimmäinen synnytys, jonka hän – alkuaan Lamen kylän

postikonttoristi – oli joutunut Siperiassa hoitamaan.

Tämä oli kuitenkin melkein kuin oma lapsi.

Miten niin melkein? Tämä oli oma lapsi! Hänet ja Lilija oli kyyditty Siperiaan samassa vaunussa, samasta kylästä, raastettu irti samasta maasta ja samasta elävästä ruumiista, Latviasta.

Heidän aviomiehensä olivat olleet ystävyksiä jo koulussa, ja heidät oli ammuttu samana päivänä yksitoista vuotta sitten. Riiassa, Tšekan talon kellarissa, vanhassa kauniissa Riiassa! Hän ja Lilija olivat jakaneet keskenään kaiken, pilkkoneet pähkinänkin puoliksi. Austrumsin rouva ei itse koskaan saisi lapsenlapsia, hän oli ainoana jäljellä omasta suuresta perheestään.

Lilijan ensimmäinen lapsenlapsi pestiin ja kapaloitiin, kaikki tehtiin kuten pitää. Lilijahan ei vielä tiedäkään, että pikkuinen on syntynyt! Siksi ei ole Lilijan kutomia sukkia ja myssyä. Hän, kuten Austrumsin rouvakin, oli asunut viereisessä parakissa siitä lähtien kun Anda ja Jānis avioituivat. Kyllä muutama päivä selvitään. Austrumsin rouva muisti, että Lilija oli ommellut paitoja ja virkannut kapaloliinoihinkin reunapitsit, mutta kukapa olisi aavistanut, että lapsi tulee ennen aikojaan.

Lilija oli komennuksella kaupungissa.

Onneksi ei enää eletty niitä hulluja vuosia, jolloin ei tiennyt, mihin vastasyntyneen kapaloisi. Miehet saivat luovuttaa jalkarättinsä. Jos lapsi kuoli, miehet saivat jalkarättinsä takaisin.

Tämä lapsi voisi jäädä eloon, jos imemisrefleksi toimisi. Austrumsin rouva laski lapsen äidin rinnoille.

Refleksi toimi, mutta äidin rinnoissa ei ollut maitoa.

Tällaisina hetkinä oli ajateltava äitiä. Ennen kaikkea äitiä. Kävi lapselle miten hyvänsä. Oli pelastettava äiti. Äiti, joka oli aivan lapsi itsekin, ei täyttä kahtakymmentä. Hän synnyttäisi kyllä vielä lapsia.

Austrumsin rouva pesi äidin alapään ja kääräisi istukan lakanaan. Ympärillä lemusi sprii ja kamferi. Sievästi on tullut, jälkeiset ehtii heittää ulos myöhemmin, nyt ei uskalla availla ovea. Rouva oli hyvillään, kun verenvuoto näytti melkein lakanneen. Lapsi oli pieni, repeämiä ei ollut. Vain heikkoutta.

Isä silitti hämmentyneenä äidin poskea ja katseli ympärilleen silmät pystyssä. Mitä täällä tapahtuu? Mitä nämä ihmiset touhuavat? Mitä teatteria tämä on olevinaan? Hetkellä jolloin hän saattaa menettää vaimonsa ja tyttärensä, ainoat rakkaat elossa olevat sielut? Mikä pelastus, mikä armo? Mikä ikuinen elämä?

Isä ei uskonut katolisten eikä luterilaisten Jumalaan, ei piruun, ei Allahiin, ei kortteihin eikä Muhamediin. Ei yhteenkään näistä. Ei kehenkään.

Vähän väliä isä syöksähteli lisäämään puita kamiinaan. Lämmittämään vettä. Vielä yhden kannullisen, vielä yhden. Lisäämään puita, yhä uudelleen. Tämä oli ainoa tapa, jolla hän voi auttaa vastasyntynyttä lastaan. Ja rakasta vaimoaan! Ettei päästäisi sisälle kylmää, viidenkymmenen asteen pakkasta.

– Lapselle täytyy antaa nimi! Pitää ristiä jonkun kummin mukaan. Ehkä Maria? ehdotti tataari Ibrahim.

Hän oli vanhaa ja kuulua kauppiassukua Krimiltä, hänen Jumalansa oli Allah ja profeettansa Muhamed. Hän oli vuollut parakin seinähirteen nuolen, joka osoitti Mekkaan.

– Tai Laima? Sehän on sekä liettualainen että latvialainen nimi, sanoi Kauko.

– Laima kuulostaa liian pehmeältä. Nimessä pitää olla iskevyyttä ja voimaa, sanoi Asja.

Asja oli juutalainen Lontoosta, oopperalaulaja, jolla oli absoluuttinen sävelkorva, ja englantilaisten vakooja. Jälkimmäisen hän oli kiistänyt kaikissa kuulusteluissa.

Siksi häneltä oli katkaistu sormet, Tšekan ihmispedot olivat murtaneet hänen sormensa yksitellen. Viisi sormea oikeasta ja viisi sormea vasemmasta kädestä. Nyt ne silittivät hellästi lapsen päätä.

– Laura?

– Laura, sanoi Maria.

– Laura, sanoi Laima.

– Laura, sanoi Laura. – Jeesus Maria, hän jatkoi, ja teki ristinmerkin, taikauskoisen pelon vallassa vavisten.

Sillä hetkellä pikku Laura alkoi itkeä. Maria, joka piteli lasta sylissään, lehahti ruusunpunaiseksi kun pikkuinen selvääkin selvemmin tavoitteli hänen rintaansa, ja Maria oli neitsyt. – Lapsi tahtoo rintaa, Maria säikähti ja ujosteli.

– Ehkä Andalle alkaa vielä tulla maitoa. Hänen pitää saada proteiinia. Minulla on maakuopassa karhunlihaa.

Täytyy vain sulattaa. Oleksandr lähti kohti ovea ja törmäsi gruusialaiseen Maijaan.

Austrumsin rouva oli hakenut Maijan naapuriparakista Luojan kiitos muistettuaan, että hänhän oli yhdeksän kuukautta sitten auttanut maailmaan pikku Levanin! Jos parakin lattia ei olisi niin kylmä, niin poikahan jo ryömisi.

– Liian aikaista teidän on tätä lasta itkeä! Antakaahan tänne! Maija sanoi ja veti virttyneen flanellipaidan alta esiin ison, maitoa pullottavan rinnan. Maija painoi nänninpään Lauran suuhun. Itku hiljeni. Maijan tuuhea musta tukka pisaroi kuuran sulaessa. Hän oli tullut juoksujalkaa paljain päin.

Parakkiin laskeutui hiljaisuus.

Jos lapsi ottaa rinnan, hän jää eloon. Jos taas ei...

Äiti alkoi virota. Kuin häälyvän sumupilven lävitse hän katseli Maijan isoa rintaa, joka oli täynnä maitoa, ja pikkuista, joka ähelsi ja tuhisi rauhattomasti.

Isä seisoi paikoilleen jähmettyneenä avoimen uuninluukun edessä puukalikka kädessä.

Kaukon pyöreä naama oli mennyt punaiseksi.

Maria, Laima ja Laura, jonka mukaan lapsi oli saanut nimensä, rukoilivat.

Terve Maria, armoitettu...

Madalina otti kiireesti kortit esille.

Ibrahim käänsi katseensa kohti Mekkaa.

Kima teki ristinmerkkejä ortodoksien tapaan.

Asja risti murretut sormensa.

Maija puristi lapsen suuhun maitopisaran.

Pienokainen veti henkeä ja aivasti.

Kaikki odottivat.

Maija painoi varmoin liikkein lapsen suuhun vielä kerran nänninpään, ruskean ja pinkeän kuin nuppu.

Laura alkoi ahnaasti imeä.

– Čame, čame, deda genazvalos, Maija maanitteli gruusiaksi pikkuista syömään ja hymyili. – Saat Levanista itsellesi rintaveljen. Minulta riittää molemmille, Maija lisäsi ylpeänä.

– Kirjavaa elämää. Kortit näyttävät kirjavaa elämää. Kirjavaa, mutta tärkeintä, että elämää.

Madalina oli lopulta laittanut kortit pois.

Majuri ja konvehti

Räätäli istuu kaivolla,
Frakkiansa parsimassa.
Sorja Laura ohi rientää.
Vettä korvillensa heittää.

Äiti laulaa ja kiikuttaa Lauraa polvillaan. Äiti yrittää, ei niin, etteikö äiti yrittäisi. Jatkosta Laura pitää eniten, siitä kohdasta, jossa äiti madaltaa ääntään ja hytkyttelee häntä.

Mitä teit sä tyttö hurja,
Räätälillä mieli nurja,
Eihän kelpaa kirkkoon frakki,
Kun noin vettä valuu takki.

Räätäli on hirveän vihainen! Kamalan! Lauraa naurattaa. Räätäli on hupsu. Lauraa naurattaa niin kuin joku kutittelisi.

Jos äiti kutittelee, niin kutittaa vielä enemmän. Eniten Lauraa kutittaa leuan alta. Ihmisen voi tappaa kutittelemalla, isä sanoo että Kiinassa rosvot kutitellaan kuoliaiksi.

– Hip ja hei ja trallallaa, junalla Laura matkustaa! Hip ja hei ja trallallaa, kotiin Laura matkustaa! – Heikun heikun hellurei, kumoon vain ja kanttuvei! Joskus isäkin yrittää, nostaa Lauran polvelleen, heittelee kainaloista ilmaan kunnes kyllästyy, ja kaikki nauravat makeasti. Kun isä on iloinen. Kun äiti on iloinen. Näin on hyvinä hetkinä. Mutta kun Laura on puoli päivää kiukutellut yhtä mittaa, isä sanoo taas – *dofiga*, nyt riitti! – ja lähtee tupakalle.

Eräällä asemalla vaunupalvelija avaa hytin oven.

– Olkaa hyvä, toveri majuri. Muita paikkoja ei ole, toveri majuri, vaunupalvelija sanoo anteeksipyydellen.

Tänään hän on kovasti laittautunut, maalannut huulensa kirkkaan punaisiksi, vetäissyt kulmansa mustiksi ja pukenut tyköistuvan leningin.

– Hyvä on, Njura, majuri sanoo ja läpsäyttää häntä takamukselle.

Vaunupalvelija ei suutu yhtään. Hän sulkee oven jättäen taakseen vahvan kielontuoksun, johon sekoittuu hienhajua.

– Sallitteko? majuri kysyy eikä odota vastausta. Hän riisuu sotilaslakin ja ripustaa sen naulaan. Hieno lakki, päällys kirkkaan sininen. Ylhäältä päin se näkyy hyvin. Tukka on harmaa. Kasvot leveät ja ruskeat kuin setrin kävyt. Äiti ja isä vilkaisevat levottomina toisiaan. Miksi? Lauraa Majurin tulo ilahduttaa, tapahtuupahan edes jotakin.

– Minnekä nuoret ovat matkalla? Majuri aloittaa keskustelun jonkin ajan päästä.

– Moskovaan, isä vastaa lyhyesti.

Laura on piiloutunut ylälavitsalle. Matkatavaroille tarkoitettuun paikkaan. Näyttäytyäkö Majurille, hän aprikoi vielä.

– Moskovaan. Niin, niin. Moskovaan. *Da. Da.* äiti vahvistaa ystävällisesti ja paikkaa näin isän lyhytsanaisuutta.

Moskovaan? Laura jähmettyy. Mihin Moskovaan? Mitä ne puhuvat? Eikö Laura matkustakaan Latviaan? Ovatko isä ja äiti narranneet häntä? He juttelevat venäjäksi, ja Laura ymmärtää hyvin venäjää, mutta välillä aikuiset puhuvat niin ettei sitä ymmärrä millään kielellä.

– Opiskelemaan? Oletteko opiskelijoita? majuri utelee.

– Ei, ei! Isä ja äiti eivät ole juttutuulella.

– Olkaa hyvä! Majuri on levittänyt pienelle pöydälle sanomalehden ja asetellut sen päälle puolikkaan ruisleipää, keitettyjä kananmunia, silavaa ja suolakurkkua.

Laura on pettynyt, tuollaisia eväitä heillä on itselläänkin. Aina yhtä ja samaa. Siksi Lauralla onkin vatsa kovalla, siksi siihen sattuu.

Majuri on touhukas, vieraanvaraisena isäntänä hän nostaa pöytään pullon, kiertää korkin auki ja kaataa kiiltäviin teelaseihin melkein koko pullon sisällön. Kolme lasia, ja yksi niistä on Lauran! Laura ei kyllä juo Majurin vodkaa!

– Toverit! No mitäs? Purtavaa on, lasit on, vodkaa on, ja aina löytyy syy ottaa ryyppy! Onko ehdotuksia?

Isä ja äiti eivät taida tietää, mitä ehdotukset ovat.

Laurakaan ei tiedä, mitä ehdotukset ovat.

– Juodaan nuorison malja, toverit! Suurenmoiselle neuvostonuorisollemme! Teillä, nuoret, on edessänne suuri tulevaisuus! Sinne teidät johdattaa puolue! Puolueelle! Teille! Tulevaisuudelle! Majuri kulauttaa ylevän näköisenä lasinsa tyhjäksi, ravistaa hartioitaan ja alkaa ahnaasti nuuhkia leipää.

Hän nuuhkii varmistaakseen, että rukiit eivät ole saksalaisten toimittamia, Laura tietää, Laura tietää!

Isä juo puoli lasillista, äiti vain käyttää lasia nopeasti huulilla. Laura ihmettelee, mistä nuorista Majuri puhuu. Missä täällä on nuoria? Vain äiti ja isä. Lauraa Majuri ei ole vielä nähnyt. Vai onko sittenkin?

– Entä te? Moskovaanko tekin? Isä on käynyt puheliaammaksi.

– Vain Uralille. Tämä on vakioreissu. *Služba!* Palveluksessa, komennuksella. Vihollinen ei nuku. Mutta mitä te nuoret Moskovassa? Vastausta en ole vielä kuullut.

– Laura ei matkusta Moskovaan! Laura kuuluttaa ylhäältä.

– Kas! Ja minä jo ihmettelin, että missä se kolmas matkustaja on? Täällähän tämä! Niin, niin. Piiloutuu, puhuu vierasta kieltä, taitaakin olla vakooja! Heh! Vakooja, diversantti. Minulla onkin jotakin sinulle! Majuri hymyilee ja ojentaa Lauralle konvehdin.

Kirkkaan siniseen paperiin kääritty konvehti on kaunis. Vielä kauniimpi kuin lakki. Ja suuri! Kuva on värikäs. Kaksi pientä karhua ryömii kaadettujen puiden välissä ja kolmas katselee.

– Mitä sanotaan?

Laura tietää itsekin, mitä kuuluu sanoa.

Suurin aarre on kirkkaan sininen karamellipaperi. Koska sen hän saa pitää. Paperi on kiistaton todiste. Muuten kukaan ei uskoisi, että Lauralla on ollut tällainen konvehti, että Laura on syönyt tällaisen kohvehdin!

– Laura matkustaa Latviaan! Hän sanoo tahallaan itsepäisesti, tahallaan kuuluvasti ja tahallaan uhmakkaasti. Ei niinkään Majurin takia kuin äidin ja isän. Ei Laura minnekään Moskovaan matkusta! Laura nousee junasta! Jos haluavat, niin matkustakoot itse, Laura ei matkusta Moskovaan! Eikä tämä ole mitään tyhjää puhetta!

– Moskovasta matkustamme eteenpäin Latviaan, äiti sanoo, mitä muuta hän voisikaan.

– Kotiin. Viidentoista vuoden jälkeen, isä lisää, ja katuu heti.

Hän juo lasin pohjaan asti ja kaataa äidin lasin sisällön omaansa. Äiti katsoo moittivasti. Äiti pelkää, ettei isä vain alkaisi juovuspäissään puhua liikaa.

– Tallinnaan? Olin siellä sodan aikana. Paldiskissa. Tiedättehän? Ei, te olette liian nuoria. Ja sitä paitsi kohde oli salainen! Majuri aloittaa reippaasti, mutta vaikenee pian ja alkaa miettiä jotakin.

Hän kaataa lopun vodkan omaan lasiinsa ja juo sen yhdellä kulauksella. Ei edes ravistele hartioitaan niin kuin aluksi, taisi unohtaa ravistella, eikä nuuhki leipääkään, eihän kahta kertaa tarvitsekaan.

– Ei, Tallinna on Virossa. Me menemme Riikaan, äiti selittää.

– Ai niin! Minulla se Pribaltika menee vieläkin sekaisin. Latvia. Liettua. Viro. Te olette siis liettualaisia?

– Ei, latvialaisia, äiti joutuu puhumaan, kun isä on synkistynyt.

– Niin, niin, latvialaisia. Vilis Lācis! Kirjoitti *Kalastajan pojan!* Eikö niin? Miksi olitte viisitoista vuotta poissa? Majurilta ei ole mikään mennyt ohi korvien.

– Niin se vain on, äiti on peloissaan. Laura tuntee joka solullaan miten kovin peloissaan äiti on.

– Paljonkos sinulla on ikää, tyttö? majuri kysyy äidiltä, mutta Laura luulee että häneltä. Ei kai täällä muita tyttöjä ole?

– Laura on viisivuotias. Kohta kuusi, hän ilmoittaa.

– Vaimoni Anda on kaksikymmentäneljävuotias, isä sanoo ja, kuin suojellaakseen, vetää äidin tiiviimmin itseään vasten.

– Ja sinä, nuori mies?

– Samanikäinen.

– *Vot*, lastentarha, ei voi muuta sanoa! Minähän olenkin juottanut vodkaa melkein alaikäisille! Majuri nostaa pöytään vielä yhden pullon.

– Laura. Anda. Ahaa. Ja mikä sinun nimesi on? Hans? Fritz? Hyvä, leikillänihän minä. Mutta istuhan! Käy istumaan! Mitä nyt? Istu! Sanoinhan, että laskin leikkiä, tyhmää silti, tiedän kyllä, anteeksi. Majuri ojentaa isälle kättään.

– Jānis, isä vastaa. Hän ei ole huomannut majurin ojentamaa kättä.

– Aleksandr Ivanovitš. Teillä Pribaltikassa ei käytetä isännimiä, tiedän, tiedän. Suotta, *zrja*, sillä isännimi on tärkeä. Sen takia olitte minusta heti niin outoja. Tulen, katson, istuu kaksi nuorta ihmistä. Mutta missä on neuvostonuorison kipinä? Missä silmien säteily? Kalpeita, jäykkiä. Pelokkaita. Ajattelin, että tulin pahaan aikaan, taisivat olla rakastelemassa. Mitä vielä! Rakkauden hedelmä hihkuu ylhäällä, kas miten iso likka, jalat maahan asti! Nuorena olette aloittaneet, se on oikein! Nuorena. Mokomat, pirulaiset! Kyyditettyjä? Kotiin olette menossa? Vapaat! Onnelliset! Maanpettureita? Kulakkeja? Porvarillisia nationalisteja? Kansanvihollisten lapsia ja lapsenlapsia? Majuri on suutahtavinaan ja kaataa laseihin.

– Meidät on rehabilitoitu, isä koettaa pysyä rauhallisena.

Äiti on pelästynyt uudelleen. Äitiä pelottaa koko ajan, ettei vain lähetettäisi takaisin Siperiaan.

– Džon, Džon, hän kuiskaa hiljaa ja varoittavasti. Majuri on kuullut.

– Älä viitsi! Mikä nimi tuo tuollainen on – Džon? John? Jotakin amerikkalaisten, porvarien ja imperialistien keksintöä! Voiko neuvostoihmiselle, vaikkapa latvialaisellekin, antaa sellaisen nimen? Džon! Jättäkää tuollainen! Majuri komentaa näkymätöntä armeijaa.

– Se on vain lisänimi, kutsumanimi, ei muuta! Äiti pillahtaa itkuun.

– Kutsumanimi? Tai ehkä peitenimi, vaikka maanalaisen solun? Latvialaiset! Ei teihin voi luottaa, ei voi. Niinhän paljastitte oikean karvanne, mädän länsimaisen olemuksenne!

Olemuksen paljastettuaan Majuri rauhoittui. Tarkoitus oli ryypätä. Majuri ei enää tarjonnut muille. Hän kääntyi äitiin päin.

– Anda! Sano isännimi, majuri vaati.

– Edmundovna, äiti nyyhkäisi.

– Anda Edmundovna! Minun natsojaniko sinä pelkäät? Kyllä, sinä pelkäät. Mutta älä pelkää! Kaunis sinä olet, nainen!

– Jätä vaimoni rauhaan! Isä nousee taas seisaalleen.

– Istu, maitoparta! Anda Edmundovna! Pelkäätkö sinä minun mitaleitani? Eivät nämä mitään kunniamerkkejä ole, vaikka pitäisi, ei, paskamitaleita nämä ovat! Näen, että pelkäät. Mutta älä pelkää! Näiden mitalien alla minulla on, tiedätkö mikä? Et arvaa? Sydän! Sydän minulla siellä on! Ryypätään! Tämä ryyppy on Maimalle! Maima oli minun virolainen tyttöni. Viisitoista vuotta sitten. Kuule, Anda Edmundovna! Mai-ma! Mai-ma! Niin ulvon kuin susi hänen peräänsä – Mai-ma! Mutta isännimeä en tiedä enkä tiennyt silloinkaan, en löytänyt luettelosta, en voinut vetää ylitse! Minulla oli sellainen mahdollisuus, mutta en voinut, siinä sinulle, kun et käytä isännimeä. Siksi sanonkin, isännimi on tärkeä. Ehkä Maimakin matkustaa kotiin? Rehabilitoituna?

Majuri tivaa äidiltä. Tarttuu äitiä kädestä. Miten äiti sen tietäisi? Laurakaan ei tiedä, miten Laura tietäisi?

– Selvä se, että matkustaa, ja hänelläkin on vieressä joku nartunpenikka, joku Džon, hyi hitto, itse en koirallenikaan antaisi tuollaista nimeä! Ja tuollaisia penikoita, tuollaisia kakaroita on hänellä teettänyt! Sen kuin matkustaa, ei

haittaa, matkustakoon, lunttu, matkustakoon. Mai-ma! Mai-ma! Majuri ulvoo kuin susi ja hakkaa rintaansa, niin että mitalit helisevät.

– Hei sinä! Majuri kääntyy kohti isää. Juodaan kauniille naisille! Juo Džon Adolfovitš, Fritz Hansovitš, hahaa! Vedä kitusiisi! Anda Edmundovna, juo sinäkin, *davai, davai*!

– Kynnä kunnes saat satoa! Äh! Majuri juo lasin yhdellä siemauksella.

Isäkin juo lasin tyhjäksi. Äitikin juo lasillisen! Pohjaan saakka. Mihin Laura joutuu kolmen humalaisen aikuisen kanssa?

– Rehabilitoitu, haaskat, rehabilitoitu. Rehabilitoitu, roistot, rehabilitoitu joka iikka. Viattomia kuin karitsat? Vapaita kuin linnut? Onnellisia kuin porsaat? Ajattele vain. Matkustavat kotiin, iljetykset. Onko se oikein? Onko se rehellistä? Milloin minä, milloin minä matkustan kotiin? Kuka minut rehabilitoi? Kuka minut rehabilitoi? Kuka? Milloin minä matkustan kotiin? Milloin? Majuri puhuu pää kumarassa lattialla. Nyyhkii, ähkii, räkä valuu, kiljahtelee, pyrkii pystyyn, tahtoo sanoa jotakin isälle ja äidille ja Lauralle ja Maimalle, koettaa vetää pistoolin kotelosta, mutta ei onnistu, ja lopulta hän valahtaa velttona kynnykselle.

– Luojan kiitos! Hän olisi voinut ampua meidät! Äiti vapisee vieläkin.

– Ampua? Laura kysyy epäuskoisena.

– Ei, ei, hänhän antoi sinulle konvehdinkin, äiti vetää sanansa takaisin. Miten sanat voi vetää takaisin, Laura miettii.

– Miten minä tollo en osannut pitää kieltäni kurissa, pakkoko minun oli sanoa siitä viidestätoista vuodesta? Tšekan majuri onkin tismalleen oikea henkilö, jolle keventää sydäntä! Anda, olen täysi idiootti! Anteeksi! Oma vikani. Minkä tähden ensinkään piti puhua? Hänellä on nagani. Pitäisikö ottaa pois? isä epäröi.

– Ei, ei. Hulluko olet? Tuohan on ympäripäissään, umpitunnelissa, autuas kuin kastroitu karju. Džon, tuo nukkuu nyt kuin tapettu, ei muista aamua eikä iltaa. Ja jää junasta Uralilla. Ole ihan rauhassa.

Kun Laura herää, Majuri ei enää ole hytissä. Lauran vatsaa särkee, siksi että vatsa ei ole tyhjentynyt koko junamatkan aikana. Laura haluaisi kakalle, mutta silloin pitäisi mennä vessaan, Laura kestää kyllä. Sitä paitsi Laura on taas nähnyt unta Siitä lapsesta.

– Olemme ylittäneet Uralin. Äiti on ihastuksissaan.

– Olemme Euroopassa, Laura. Isä on ylpeä.

Lauralle nämä ovat vieraita ja tyhjiä sanoja! Mikä Ural, mikä Eurooppa. Niin kuin sekin Moskova, joku Moskova muka. Lauralle monet sanat ovat tyhjiä. Sanoja, joilla on vain ulkokuori, mutta ei lainkaan sisusta. Sana, jolla on sisus, sana, jolla on maku ja haju, sana, jolla on väri ja sisältö, sellainen sana Lauralle on Latvia.

– Onko Latvia vielä kaukana?

– Nyt se on lähempänä.

– Miten lähellä?

– Paljon lähempänä.

– Miten paljon? Laura jatkaa tapansa mukaan ja kohta jo luovuttaa.

Hyvä on, hyvä, Lauralla on tekemistä. Laura aikoo syödä Majurin antaman konvehdin ja taitella sitten paperin kauniisti. Söisi oikein, oikein hitaasti ja taittelisi oikein, oikein kauniisti. Missä konvehti on? Onko Laura hätäännyksissään syönyt sen eikä ole itse huomannutkaan? Sitä ei ole missään. Laura etsii rypistyneiden lakanoiden seasta, kunnes häpeä tulvahtaa hänen ylitseen kauheana kuumana aaltona, häpeä! Häpeä romahtaa hänen niskaansa kuin kivivyöry vuoren laelta, häpeä! Lakanoissa on ruskeita tahroja. Lauralta on mennyt kakat sänkyyn! Kuvottavaa, kuvottavaa! Lakanat ovat täynnä tahroja, tummemman ja vaaleamman ruskeita. Laura on kakkinut sänkyyn, iso tyttö, nöyryytys ajaa Lauran synkkääkin synkemmän kauhun valtaan. Mitä vaunupalvelija sanoo? Huutaa niin että koko juna kuulee! Laura kuolee häpeästä, kuolee! Epätoivo purkautuu suusta huutona.

– Äiti! Laura nyyhkii peloissaan, ja äiti ymmärtää hänen ajatuksensa. – Lapsi pieni, sehän on vain suklaata! Laura, se on konvehti! Se on sulanut, sulanut lämpimässä, katso, paperikin on repeytynyt pieniksi paloiksi. Kaikki on hyvin, ei hätää, rauhoitu, noh! Vain konvehti! Kulta! Oma pieni poloiseni! Se on sulanut konvehti, vain konvehti. Nuuhkaise! No, huomaatko, joko rauhoitut?

– Ostetaan Latviassa uusi. Monta konvehtia. Latviassa ostetaan niitä monta. Ostetaan paljon konvehteja, vielä parempia, älä itke mitättömän konvehdin vuoksi. Siltä

syöpäläiseltä ei olisi kannattanut ottaa mitään, isä tyynnyttelee Lauraa.

Isä ei ymmärrä ollenkaan! Mitättömän konvehdin takia? Ei Laura konvehdin takia itke! Parempi, ettei ymmärräkään. Lakanat eivät todellakaan haise kakalta, lakanat tuoksuvat konvehdilta. On siinä eroa.

Tyynnyttyään Laura huomaa, että Majuri on unohtanut lakkinsa. Minne ripusti, siinä roikkuu. Voidaan viedä se papalle! Tuollaista lakkia papalla ei varmasti ole! Sininen väri on kaunis. Pappa pitäisi siitä. Eikö isä itse halua tuota lakkia? Ei, hän heittää sen ikkunasta. Miksi?

Vaunupalvelija tulee huolestuneena. Huulipuna on poissa, kulmakarvat vaalenneet, silmät turvoksissa.

– Jäikö toveri majurilta hyttiin lakki?

– En todellakaan tiedä, mutta voidaan katsoa, isä mumisee.

– En tiedä. Millainen lakki? äiti hämmästelee.

– Mikä sellainen lakki on? Laura kysyy.

Vaunupalvelija sulkee hytin oven vihaisena.

– Njura? sanoo äiti.

– Nimenomaan, sanoo isä.

Asemasilta

Kohta, aivan kohta Laura laskeutuu junasta! Koskaan, koskaan enää hänen ei tarvitse matkustaa junalla! Kaikki kolme seisovat jo kapealla tasanteella oven edessä. Äiti ja isä ovat kalpeita ja iloisia ja hikoilevat jännityksestä.

– Laura, kohta ollaan kotona! Käsitätkö sinä? äiti kuiskaa kyynelsilmin.

– Džon, katso tuolla on mamman ja papan talo Jokiranta! Näetkö, tuolla! Äiti näyttää isälle ikkunasta.

– Missä? Missä? Isä ei ole nähnyt, vaikka on kumartunut ja junakin on hiljentänyt vauhtia. Se alkaa jo pysähtyä.

– Džon, rakas, olemmeko me tosiaankin kotona? Äiti ei voi uskoa tätä, ei voi.

– Kyllä. Isä on vaitelias ja hämmentynyt, hänkään ei voi uskoa tätä, ei voi.

– Kyllä! Kyllä! Kyllä! Kotona! Laura hihkuu suureen ääneen, sillä hän voi uskoa, voi!

Kukaan ei käske häntä olemaan hiljaa. Vaunupalvelija ei sano mitään vaan laskee jonkinlaisen kannen alta esille portaat, joita pitkin he pääsevät ulos. Portaat kotiin!

– Onnellista kotiinpaluuta! junan vaunupalvelija toivottaa hiljaa ja lämpimästi.

Hänellä on kyynelet silmissä. Vaunupalvelija tietää, mistä he palaavat. Tietää, miten hirveän kauan he ovat olleet matkalla. Miten Lauralla on ollut vatsa kipeänä.

Laura on kuuluttanut sen koko maailmalle. Äitiä harmitti, hänen mielestään ei pidä kuuluttaa asioitaan koko maailmalle, mutta Laura ei voi olla kuuluttamatta, ei voi!

He ovat jo asemalaiturilla! Laura tuntee raikkaan tuulen, auringon lämmittämän ilman, joka hivelee Lauraa päästä varpaisiin, nostaa hänet ylös, oh, tosiaan, hassua – ilma nostaa Lauran ilmaan, ilma nostaa Lauran ilmaan!

Laura haluaisi nauraa ja pomppia, tämähän on Latvian ilmaa, tekee mieli painautua Latvian ilman syliin. Polvet keinahtelevat, päätä huimaa, hän kompastuu, ei hätää, kaikki on hyvin, ja ilma, ilma on vain ilmaa – se ei pysty kannattelemaan niin painavaa Lauraa. Eihän ilma voinut tietää, että Laurasta tulisi näin suuri. Laura tuntee, miten Latvian ilma on kiltti hänelle, miten kiltti tuuli on. Ilma tuntee Lauran. Tuuli tuntee Lauran. Niin kuin vihreä nurmi, niin kuin sininen taivas, niin kuin asemasilta. Kaikki tuntevat Lauran!

Maa höyryää sateen jälkeen, ja lämpimässä höyryssä Laura aistii suuren rakkauden. Laura haluaa vastata niin suureen rakkauteen, hänellä onkin millä vastata, mutta taas pimenee

silmissä. Ei kuitenkaan pitkäksi aikaa. Kohta kirkastuu. Musta koira, joka juoksee vastaan, on myös kiltti. Se heiluttaa häntää ja hymyilee. Musta koirakin tuntee Lauran!

– Ei tarvitse pelätä, lapsukainen! Sehän on Rippe! mamma kuiskaa. Mamma on lempeä kuin vihreä nurmi, kuin tuoksuva maa.

– Rippe! Rippe! Jätä tyttö rauhaan! pappa huutaa. Pappa on lempeä kuin lämmin ilma, kuin sininen taivas.

Kaikki ympärillä tuntuu Laurasta rakkaalta ja tutulta. Jalat notkuvat kummasti polvien kohdalta. Taas pimenee silmissä. Lauraa ottaa sydämestä. Isä nostaa Lauran syliin.

– On niin kauan odottanut, niin kauan unelmoinut. Kyllä se pian menee, koetahan jo reipastua! Äiti pörröttää Lauran tukkaa.

Ei, ei, ei se vain sitä ole, että Laura on niin kauan odottanut, niin kauan unelmoinut. Ei syynä ole vain Lauran sydän, jota nyt särkee onnesta. Ei, Laura tietää, että syynä ovat kaikkien parakin ihmisten sydämet, täynnä unelmia kodista, täynnä kaipuuta synnyinmaahan. Ne ovat kasaantuneet Lauran sisälle kuin säästölippaaseen. Bukan, Asjan, Maijan, Levanin, Kaukon, Madalinan ja kaikkien, kaikkien kaipuut ja unelmat. Säästölipas on painava, jos se on täysi. Siksi Lauran polvet horjuvat. Siksi silmissä pimenee. Mutta vielä suurempi syy on viesti, jonka Lauran sydän saa. Sen lähettäjä on asemasilta.

– Sinun, Laura, ei milloinkaan tarvitse taistella minun rakkaudestani, ei tarvitse pyytää, ei tarvitse vaatia, sillä se

kuuluu sinulle – rakkaus.

Asemasilta sen sanoo, kukapa muu! Asemasilta on kiveä, sen mukulakivet kiiltävät sateen jälkeen. Asemasilta on ladottu värikkäistä kivistä, reunoilla on vihreää nurmea, se on ensimmäinen Latvian maakaistale, jolle Laura polkaisee jalkansa. Miten niin polkaisee? Laura ei polkaise. Laura laskee jalkansa lempeästi kuin silittäisi maata.

– Sinulle paistaa aurinko rakkautta, jonka puut ja nurmi sinulle valmistavat ja jonka taivas sinulle lahjoittaa. Olethan kotona. Voit tulla asemasillalle leikkimään. Kuten tuli sinun äitisi, kuten tuli isoisäsi Edmunds, kuten aikoinaan mamma. Lauraa naurattaa, kun hän kuvittelee, miten mamma leikki asemasillalla.

Laurasta tuntuu kuin hän olisi saanut osakseen kaikkein suurimman onnen maailman suurimmasta onnen lähteestä. Mutta kuin hän olisi samalla jäänyt velkaa. Kun ihminen on saanut onnen lähteestä jotakin kallisarvoista ja himoittua, ihminen on onnellinen. Mutta ihminen ei voi unohtaa, että hän on ottanut paljon velkaa päästäkseen aarrearkulle. Paljon, paljon, hirveän paljon velkaa. Ei toki rahaa, mutta velkaa kuitenkin. Onni, onni, miksi et voi olla täysinäinen? Miten Laura pystyy maksamaan velkansa, koko tämän suuren velan?

Mamma ja pappa

– Katsos Laura, tässä ovat mamma ja pappa! Äiti taputtaa Lauraa olalle.

Mamma on äidin isoäiti. Pappa on äidin isoisä. Näin äiti on pienenä heitä kutsunut, ja näin hän kutsuu vieläkin.

Laura avaa silmänsä. Keitä nuo ovat? Mamma ja pappa ovat kauhean vanhoja! Laura tiesi kyllä, että he ovat vanhoja. Olihan hänelle kerrottu. Mutta ei sitä, että noin vanhoja! Noin vanhoja ihmisiä Laura ei ole nähnyt milloinkaan. Siperiassa ei ollut noin vanhoja.

– Taivaalle kiitos! Mamma nyyhkii ja syleilee kaikkia vuoron perään.

– Rippe, Rippe! Laura kaulailee koiraa.

– Terve nyt, tervetuloa kotiin! Papan ääni vapisee. Ja kädet ja keppi, johon pappa nojaa.

Laura huomaa jotakin tavatonta. Miten noin vanhoilla

ihmisillä voi olla noin valkoiset ja kauniit hampaat? Ja noin paljon? Siperiassa kaikilta olivat hampaat pudonneet. Paljon, paljon pappaa ja mammaa nuoremmillakaan ei Siperiassa ollut yhtään hammasta. Kuka pystyi, teetti tekohampaat. Laura on nähnyt kultahampaitakin, niitä voi olla suu täynnä. Yhdellä miehellä oli sellaiset Siperiassa. Jollakin päälliköllä. Mutta noin kauniita, valkoisia hampaita Laura ei ole nähnyt. Junassa Laura huomasi, että hänellä heilui yksi etuhammas. Jospa Laurallakin on keripukki?

– Miksi sinulla on noin paljon hampaita? Laura kysyy mammalta ja papalta kummaltakin.

Molemmat hymyilevät häveliäästi. Miksi noin suu supussa, voihan hymyillä leveämmin kun on tuollaiset hampaat.

– Nämä ehdittiin teettää jo Ulmaniksen aikana, mamma selittää.

– Vähän ennen kuin venäläiset tulivat, pappa lisää.

– Laura! Äiti ei anna kysellä lisää hampaista.

– Tässä nyt on mieheni Jānis, äiti esittelee isän, joka kumartaa ujosti ja kohteliaasti.

– Luoja paratkoon, miten pitkä sinä olet, poika. Mutta kovin olet hintelä, mamma sanoo ja tarkastelee isää joka puolelta.

– Siitähän sitä voimistuu, pappa rauhoittelee. – Olemme sinua kovasti odottaneet, poika. Eikä sinulla ketään muita enää olekaan.

– Pitää tulla toimeen meidän kanssamme. Mamma silittää isän kättä.

– Eikä teilläkään enää poikaa. Hirveän sääli, isä sanoo hämmentyneenä.

– Kyllä vielä odotamme, sanoo pappa hiljaa.

Isä häkeltyy vielä enemmän ja vaikenee. Mammakin vaikenee. Ehkä mamma ei tiedäkään, ettei hänellä enää ole poikaa.

– Missä teidän matkatavaranne ovat? Mamma katselee ympärilleen.

– Tässä, matkalaukku, isä sanoo.

– Rippe! Rippe! Laura on piristynyt ja haluaa kulkea koko matkan mustan koiran kanssa. Mutta paksu Rippe väsyy nopeasti ja istuu hengästyneenä. Pitkä kieli auttaa saamaan henkeä. Rippe vetää kielellä henkeä kaikin voimin. Laura koettaa samaa.

– Laura, Rippe on jo kovin vanha. Näethän, että sillä on aivan harmaa parta, mamman käy koiraa sääliksi.

– Vanha se on, pappa puolustaa Rippeä.

Laura ei näe koiralla mitään partaa. Vain sileän, harmaan kuonon. Lauraa alkaa hermostuttaa. Jospa Latviassa kaikki ovat yhtä vanhoja kuin mamma, pappa ja Rippe?

– Anda, kai sinä tiedät, ettei Lähteelän talo ole entisellään, mamma mainitsee ohimennen.

– Kyllä. Tiedän. Sinähän kirjoitit, ei se mitään. Äiti ei ole siitä yhtään huolissaan. Paitsi ihan vähän.

Äiti on onnessaan kuin kori täynnä kesän ensimmäisiä mansikoita. Eräs vanha ystävätär toi sellaisen junalle. Miksi vanha? Laurasta tämä ystävätär ei näytä ollenkaan vanhalta.

Muihin verrattuna.

Äiti pitää isää kädestä, toisessa kädessä on puinen matkalaukku, kävellessään he tönivät toisiaan kuin pahankuriset kakarat, katsovat toisiaan silmiin, eivät tietä ensinkään.

Laura ei pidä ketään kädestä, vaikka mamma ehdottaa ja pappa myös. Laura ei voi näin yhtäkkiä. Heti kädestä kiinni. Onko se muka vapautta? Laura on matkustanut vapauteen.

Vähän nolottaakin vanhusten takia, he ovat niin kamalan vanhoja. Ikivanhoja! Ja mitä heillä on päällään? Mammalla on ruskea hame. Ei siinä mitään että on hame, mutta mamman hame on pitkä, yltää maahan asti! Maata viistävä hame, vaalea pusero, jossa on napit, harmaa kudottu liivi ja aivan valkoinen esiliina. Ilman yhtään nappia. Miksi esiliinaa pidetään? Ettei töitä tehdessä likaisi vaatteita. Mutta valkoinen? Sitähän pitää itseäänkin varjella likaantumiselta. Päässä on valkoinen huivi. Sekin likaantuu helposti. Hassua!

Siperiassa kukaan ei pukeutunut noin. Siellä kaikilla oli toppatakit ja kumisaappaat tai huopatossut. Huopatossuja ei nyt taida tarvita, kun ei ole talvi. Pitääkö äidin ja Laurankin pukeutua noin Latviassa? Pitkään hameeseen ja valkoiseen esiliinaan? Laura ei ainakaan pane sellaisia päälleen!

Pappakin on pukeutunut oudosti. Hänellä on puku. *Kostjum* se on venäjäksi, mutta Laura muistaa sanan latviaksikin. Isä halusi Latviaan lähtiessään ehdottomasti ostaa puvun. Mistä vain saisi, vaikka käytetyn *komisjonkasta*. Puku on se, jossa kaikki on samaa kangasta, housut ja takki. Isä haaveili Siperiassa koko ajan puvusta. Kunhan saisi rahat

kasaan. Ei tainnut saada, sillä isällä ei ole pukua. Papalla on. Housut ja takki ovat samasta kankaasta, ja liivitkin samasta kankaasta. Ja valkoinen paitakin papalla on. Mutta ei se mitään auta. Kun on noin vanha, ei pukukaan paljon auta. Pappa on pitkä, lihavahko, mutta painunut kokoon kuin vanha sieni, kasvot kalpeat kuin kuu. Kädetkin ovat kalpeat ja paksut, ne vapisevat, taskuun työnnettynäkin, piilossa, keppiä pidellessäkin.

Mammalla on päinvastoin, kasvot ja kädet ovat saaneet auringossa väriä, hän on hoikka kuin pajunvarsi. Jospa mammalla ei olekaan mitä syödä?

Molemmat näyttävät aivan heikoilta. Kauhean. Lauraa pelottaa, että mamma ja pappa kuolevat jo kotimatkalla. Hyvine hampaineen.

Lähteelän talo ei ollutkaan kovin kaukana asemasta. Ei, aivan lähellä. Rippe kääntyy jo Lähteelän pihaan. Äiti pysähtyy kuin naulittuna.

Lähteelä

– Missä iso lehmus on? Missä ovat vanhat vaahterat? äiti parahtaa.

– Luoja varjele, mamma, missä puutarha on? Kuka tämän on tehnyt? Äiti vääntelee käsiään.

– Melioraatio, maanparannus. Sanoinhan minä, että Lähteelä ei ole entisellään.

– Eihän tämä ole Lähteelä! Mamma! Ei tämä ole Lähteelä! äiti mesoaa.

– Missä ovat vanhat päärynäpuut? Missä koivulehto? Missä tammet? Pappa!

Äiti on kuin pikkulapsi, kuin Laura kiukutellessaan. Oikea kiukkupussi.

– Istutetaan kaikki uudestaan. Tämä on pikku juttu, isä lohduttelee.

– Puut olivat joka tapauksessa puolikuolleita, aikansa eläneitä. Päärynäpuut olivat jo kaksikymmenvuotiaita, ainakin.

Melioraatio on ollut kaikkialla, pitkät puheet saavat papan hengästymään.

Laura on hirveän vihainen Melioraatiolle! On silläkin nimi. Siksi siitä onkin kasvanut sellainen hirviö. Melioraatio! Jospa se hiippailee täällä jossakin. Viikate kädessä.

– Anda, olehan jo, iso ihminen. Pääasia, että olette palanneet, olette elossa ja kotona. Eikös se ole kuitenkin tärkeintä, lapsi rakas? mamma anelee.

– Niin, mutta... Äiti ei tahdo tyyntyä.

Niin oikukas!

– Veljesi ei palaa koskaan. Isäsi ei palaa koskaan! Lähteelän vanha isäntä ei palaa koskaan! Meidän Reinis ei palaa. Pitääkö minun luetella kaikki, jotka eivät koskaan palaa? Mutta te olette palanneet, olette elossa ja kotona! Mamman äänessä on kyyneliä ja ankaruutta.

– Niin, se on tärkeintä! äiti myöntää.

– Lopulta!

– Ja onhan minulla Jānis! Džon! äiti tarttuu isän kaulaan kuin hukkuva, meinaa kuristaa kokonaan.

Isä parka.

– Onhan sinulla Laurakin, Laura muistuttaa.

Hänet on kokonaan unohdettu, ja ympärillä hiipii Melioraatio. Laura painautuu papan kylkeen. Koska tämä seisoo lähimpänä. Lauraa pelottaa siirtää jalkaa. Laura huomaa, että pappa vapisee. Hänkin pelkää Melioraatiota.

– Onhan katto pään päällä. Älä etsi sitä, mitä ennen oli, lapsi, pappa sanoo.

Hän sanoo äidille – lapsi. Hassua!

Vielä sisällä talossakin mamman piina jatkuu, näkeehän hän, että äiti kävelee talossa kuin eksynyt.

Äiti ei tottele mammaa eikä pappaa vaan etsii sitä, mitä ennen oli, eikä löydä. Ei astiakaappia, ei lipastoa, ei hapsureunaisella liinalla peitettyä pyöreää pöytää, ei seinäkelloa, ei mitään. Äiti etsii kirjoja, jotka hänen isänsä oli aikoinaan niin kauniisti sitonut nahkakansiin, missä kirjat ovat? Missä kirjat ovat? Pappa vavahtaa jokaisesta äidin sanasta kuin iskun saaneena. Mamman kasvot ovat kovat ja katse maassa. Äiti etsii ja etsii.

Laura ja isä eivät etsi sitä, mitä ennen oli mutta mitä ei enää ole. Miksipä he. He ovat Lähteelässä ensimmäistä kertaa elämässään. He ovat iloisia siitä, mitä on. Vapaus, synnyinmaa, koti.

– Laura saa oman huoneen! Saahan, isä? Täällä on kaksi huonetta, kaksi suurta huonetta! Äiti! Laura pyrähtelee iloissaan huoneesta toiseen. Näin paljon tilaa! Rippe tallustaa perässä.

Huoneet ovat tyhjät. Yhdessä on leveä sänky.

– Anda! Katso! Mitä vielä tarvitaan? Isä koppaa äidin syliinsä ja keinuttaa, äiti pyristelee, mutta isä pitää tiukasti kiinni ja kantaa sängylle.

– Sohva? Aivan uusi! Mistä te tällaisen saitte? Äiti heittäytyy sänkyyn ja levittää kätensä. Sänky on leveä ja rauhoittava.

Äidin ilo palaa, ainakin osa ilosta, jokin murunen. Siitä mittaamattoman suuresta ilosta, jota äiti tunsi mutta jonka

hän Lähteelän nähdessään kadotti.

– Meille tulee kaikki aivan uutta! Isä on varma.

– Tulkaa pöytään! – Missä välissä mamma ehti kattaa pöydän?

Mamma on jo kokonaan leppynyt. Mamma on iloinen. Hän hyörii jo kuin ei olisikaan niin kamalan vanha.

Neljä tuolia. Laura osaa laskea. Miksi vain neljä?

– Missä Laura istuu? Laura tahtoo istua pöydässä!

Laura joutuu kuitenkin istumaan isän sylissä. Istuimia ei ole enempää. Ei, Laura tahtoo istua tuolilla, siinä kaikki! Hän on vihdoinkin kotona, mutta hänellä ei ole omaa tuolia? Kauhea vääryys. Kyyneliä valuu valtoimenaan, eikä itku laannu. Päinvastoin – se vain voimistuu, virtaa kuin suihkulähteestä, jonka Laura näki jossakin Moskovassa vai missä.

– Odota, Laura! Tässä on sinulle tuoli! Istu! Isä menee huoneeseen, jossa on sohva, ja tuo sieltä yöpöydän.

– Minä istun *tumbotškan* päällä. Näetkös? Onko nyt hyvä?

Isä voi hyvin istua matalan *tumbotškan* päällä, sillä hän on pitkä, nyt on hyvä.

Pöydässä on keitettyjä perunoita, Laura tuntee myös vihreät herneet ja porkkanat, kerran hän söi sellaisia lastentarhassa.

– Mitä tuo on? Laura osoittaa vatia.

– Kananpaistia. Syöhän, lapsi, syö, mamma käskee.

– Lihaa, äiti selittää.

– Pistele vain poskeesi! pappa sanoo piristyneenä.

Laura tuntee taas rakkauden. Se sykähtelee rinnassa kuin

lämmin ja lempeä tuuli. Taaskin kuin tuuli. Se kohoaa ylös perunoista kohoavan höyryn mukana, ja mitä ihmettelemistä siinä on, eivätkös perunat nouse maasta? Se on samaa rakkauden maan höyryä, joka nyt sekoittuu uneen, haudutetun kanan tuoksuun, uuteen tuoksuun, joka kumminkin jo on rakas. Ja kanakin on rakas. Vieläkö se voi munia?

Jälkiruoaksi tulee kiisseliä ja kermavaahtoa. Rakas kermavaahto, vaikka Laura ei tiedä, mitä sellainen on. Jotakin hyvää, päinvastoin kuin Melioraatio. Laura nukahtaa tuolille, eikä jaksa odottaa kermavaahtoa, mutta unessa Melioraatio ajaa Lauraa takaa, Laura juoksee karkuun, nousee ilmaan ja lentää pois.

– Syö, syö, lapsi, syö, mamma kuiskaa jostakin alhaalta.

– *Čame, čame, deda genazvalos*, Laura mutisee unissaan.

Mutta

Äiti oli jo eilen tuntenut hajua, mutta eihän siitä voinut pöydässä puhua. Eikä hän halunnut pahoittaa vanhojen ihmisten mieltä. Mamma oli niin kovasti yrittänyt. Samoin pappa parka. Ja äitikin oli yrittänyt olla näyttämättä, että ilo kotiinpaluusta särkyi kuin saviruukku.

Isä yritti kääntää äidin ajatukset muuanne ja kysyi, eikö tämä yhtään ilahtunut siitä, että sai nukkua uudessa leposohvassa? Isä ei ainakaan unohtaisi ensimmäistä yötä Latviassa. Ei koskaan.

Ei äitikään unohtaisi, mutta.

Ja eikö pitäisi olla iloinen siitä, että Lauran vatsa oli vihdoin toiminut?

Kyllä, piti olla iloinen, mutta.

Ja eikö äiti ymmärtänyt, että kaikki kauheus oli mennyttä, se oli ohi ja sillä hyvä, eikö tämä ollutkin se kaikkein suurin onni?

Kyllä, kyllä, Džon, mutta.

Äiti on kiltti isälle ja antaa Laurallekin suukon, mutta.

Niinhän se on, mutta.

Äiti on samaa mieltä kaikesta, mitä isä sanoo, mutta.

Aamuaurinko ei ole yhtä armelias kuin iltahämärä. Toinen päivä ei ole samanlainen kuin ensimmäinen.

Kaiken pilasi äidin suuri – mutta.

Kauheaa, kauheaa! Äiti säntäilee ympäriinsä ja toistelee. Talo ilman pihapuita on alaston, ja äiti tuntee itsensä yhtä alastomaksi kuin talo. Alaston kaikkien ihmisten edessä, riisuttu ja ryöstetty! Maa talon ympärillä on kynnetty melkein nurkkia myöten. Eikö maata riittänyt muualla?

Vain kaksi huonetta Lähteelässä ovat jokseenkin kelvollisessa kunnossa. Talon toisesta päädystä on tehty navetta. Se on täynnä karjanlantaa. Vielä vähän aikaa sitten täällä on pidetty lehmiä, siitä on jäänyt todisteeksi lannan löyhkä. Virtsaa lainehtii kynnykselle asti. Tunkiot eivät ole vielä kuivuneet.

Äiti itkee.

Siperiassa, niin, siellä ihmiset asuivat yhdessä kotieläinten kanssa, mutta se oli Siperiassa! Eläimet antoivat lämmintä ihmisille ja ihmiset eläimille. Kaikki selvisivät yhdessä ankaran talven ylitse. Mutta Latviassa, mutta kesällä, mutta Lähteelän suuressa salissa, jossa oli valkoinen kaakeliuuni ja samettitapetit? Navetta? Lantakasoja ikkunalautaan asti! Kaikkeen muuhun äiti oli varautunut, mutta ei tähän.

Varsinainen *šanghai!* Lantaläjiä, rojua ja roskaa

ympäriinsä, oikea sikolätti. Mitä ihmeen hökkeleitä tänne on kyhätty ympäriinsä? Kanoille ja jäniksille, mutta miksi kukkapenkkeihin? Ruusujen ja liljojen tilalle.

– Ei, katso nyt, Džon, millainen komistus!

Laura katsoo. Valtavan suuri traktorinrengas lojuu keskellä pihaa, ja se on maalattu kirkkaan siniseksi.

Tällaisia ovat nyt kukkapenkit! Tällainen on heidän makunsa! Paikassa, jossa ennen oli lipputanko? Kaikki on sotkettu! Kaikki on töhritty, kaikki on rikottu!

Isän mielestä äiti kiihtyy liikaa. Mikäs tässä! Tällainen kartano! Tehtiinhän traktorinrenkaisiin kukkapenkkejä Siperiassakin, maalattiinhan niitä sielläkin kirkkaan sinisiksi. Venäläiset pitävät sinisestä väristä, siitä yöastian sinisestä. Minkä sille voi? Ei sen takia kukaan ole kuollut, korkeintaan kärpäset. Miksi äiti jurnuttaa joutavasta?

Äidille tällainen puhe on kuin tulta tappuroihin. Vai niin, isä alkaakin puolustella venäläisiä? Tätä hän ei olisi odottanut ihmiseltä, jolta venäläiset tappoivat koko perheen! Isä huutaa, että äiti ajatelkoon, mitä sanoo! Äiti huutaa, että ajatelkoon isä itse mitä sanoo!

Tulkoon isä katsomaan navettaa! Lähteelän hienoa navettaa. Katto on romahtanut, isä näkee itsekin. Niin, mutta miksi on romahtanut? Katso itse! Niin, tämä on todellakin typeryyden huippu, isä myöntää. Kattopalkit on sahattu polttopuuksi. Kaikki navetan puurakenteet on revitty irti ja poltettu. Siksi karja pitikin siirtää isoon kamariin. Ja pappa kutsuu sitä vielä komeasti saliksi! Ei voi kuin nauraa!

Miksi itkeä, kun voi nauraa? Laura kirmailee iloissaan ympäriinsä. Ja nauraa. Laura löytää peilin sirun ja heijastaa sillä kuvia talon seiniin, typeriin hökkeleihin ja lantakasoihin, ja nauraa. Heijastuskuvat liikkuvat aivan Lauran mielen mukaan. Niitä voi nykiä nopeasti tai liu'uttaa hitaasti. Laura kesyttää jäniksiä, mutta voisi yhtä hyvin kesyttää leijonia. Jos olisi pakko. Rauhallisella tuulella voisi! Lauralla on avara sielu.

Laura ei tiedä, mikä hänet saa niin iloiseksi. Kaikki! Vehreys, avaruus, kaikki ympärillä. Tämä on Latvian avaruutta, Latvian! Tasaiset pellot. Ne ovat Latvian peltoja, Latvian! Latvia – se tarkoittaa jo itsessään iloa ja onnea. Näkee niin kauas! Liikutus istuu Lauran rinnassa kuin valkoinen ja lempeä kyyhkynen, se räpyttelee siipiään ja kujertaa pehmeästi ja lujasti.

– Džon! Ovatko nämä ihmisiä? Ei mikään maanparannus vaan ne ihmispedot ovat sahanneet vanhan lehmuksen! Ja vanhat vaahterat! Ja päärynäpuut, jotka ovat kasvaneet täällä Mooseksen ajoista asti! Katso, missä lehmus nyt on!

Äiti osoittaa suurta pyöreää kiekkoa, joka muistuttaa myllynkiveä, mutta ei ole kiveä vaan puuta. Äiti silittää sitä ja vetistelee taas.

Äidin käytös pelästyttää lempeän kyyhkyn ja auringon heijastuskuvat. Äiti pilaa Lauran elämän, ei sellaista voi enää sietää, Laura valittaa isälle.

Isä haluaa keskustella vakavasti.

Kuin ison ihmisen kanssa. Neljän silmän alla.

Mitä se tarkoittaa? Neljän silmän alla? Kenellä sitten on neljä silmää? Miksi alla, miten niin? Kuka sitten katsoo ylhäältä neljällä silmällä, kun Laura ja isä puhuvat? Eihän nyt isä sysää omaa lastaan keskelle kauheuksia? Laura luottaa siihen. Mutta mitä ne neljä silmää ovat?

Etappi

Ei pidä suuttua äidille! Emme kumpikaan saa suuttua.

– Miksi?

– Katsos, Laura, äidille tämä on aivan eri asia kuin meille, sinulle ja minulle.

– Miten niin eri asia? Miksi äiti itkee?

– Katsohan, Laura, äidille Lähteelä on sukutalo. Isän talo, ja isoisän. Varmaan isoisoisänkin. Täällä hän on kasvanut. Kaikki täällä on hänelle hirveän rakasta.

– Aivan kamalan rakasta?

– Aivan kamalan. Kun äiti Siperiassa ajatteli Latviaa, hän ajatteli Lähteelää. Ajatteli ja näki unta.

– Miksi sinä et ajatellut?

– Mehän puhutaan nyt äidistä! Katsos, Laura, äiti näki unta siitä Lähteelästä, joka ennen oli, niin kuin se ennen oli, mutta ei ole enää. Me sinun kanssasi olemme onnekkaita! Emme tiedä, millaista oli ennen, meillä on helpompaa.

– Millaista ennen oli?

– Ennen oli niin kuin kuuluukin olla. Älä keskeytä!

Miksi äiti muistaa? Laura ei muista.

– Katsos, äiti tuli jo kerran tänne Siperiasta. Kaikessa hiljaisuudessa.

– Miten niin – kaikessa hiljaisuudessa?

Illegaalisti.

Sellaisesta sanasta Lauralla ei ollut aavistustakaan, mutta hän sanoo – ahaa.

– Silloin Lähteelä ei vielä ollut pilalla.

Lauralle tämä on aivan uutta! Miksi äiti ei sitten jäänyt Latviaan, miksi hän matkusti takaisin Siperiaan? Laura ei olisi lähtenyt. Missä Laura silloin oli?

– Sinua ei silloin vielä ollut. Ne ihmispedot, kirotut roistot, lurjukset, ottivat äidin kiinni ja lähettivät takaisin. Ottivat kiinni koulumatkalla.

– Miksi?

– Lähettivät etappi etapilta takaisin. Laura, puhun sinulle nyt niin kuin aikuiselle. Onko selvä?

Selvä. Ei saa kysyä, mikä etappi on.

Etappi etapilta.

Tähän sanaan asti isä on puhunut hampaita kiristellen mutta rauhallisesti. Nyt on rauha kaukana! Lauraa pelottaa! Isä räjähtää ilmaan! Isä pitelee päätään.

– Etappi etapilta! Etappi, Laura, jotta tietäisit, ei, parempi kun et tiedä! Miten sen sanoisi – etappi, se on, se on…

Isä pomppaa jaloilleen ja huutaa Etapille. Jos Etapilla on

neljä silmää? Ehkä nyt on isän vuoro päästää sisältään suuri huuto.

– Etappi on *kryška,* ja *hana*, ja *zaval.* Se tietää loppua! Kuukausi toisensa perään, vankilasta toiseen. Ymmärrätkö? Ihminen on satimessa, loukussa, vyöryn alla. Äiti, kaunis nuori neito. Rikollisten ja vaikka minkälaisten heittiöiden seassa. Huorien ja murhamiesten! Äiti ei puhu siitä, edes minulle, mutta voin kuvitella. Tiedän kyllä! Siksi hän huutaa öisin. En ole niin tyhmä että kuvittelisin ettei häneen kajottu!

– Miten kajottiin? Laura kysyy, mutta isä ei kuule.

– Mutta katsohan, Laura, miten elämässä käy. Hiljaa nyt! Voitko joskus olla keskeyttämättä ja kuunnella?

Yleensä Laura ei voi olla keskeyttämättä. Mutta on poikkeuksiakin.

– Jos äitiä ei olisi lähetetty takaisin Siperiaan, minä en olisi tavannut häntä. Ymmärrätkö? Jos minä en olisi tavannut äitiä, niin sinua ei olisi. Ehkä ei olisi minuakaan. Niin, ei olisi minuakaan, sanon sinulle, Laura, aivan varmasti – ei olisi! Loppu minusta olisi tullut! Loppu, *nafig*! Ei olisi sinua eikä minua! Mutta näetkös, me olemme. Vain koska äitikin on. Nyt hän on šokissa. Ymmärrätkö? Mutta se menee ohi. Jos vielä kerran valitat minulle äidistä, jos teet tuollaisia ilmeitä… *Vsjo!*

Isä kääntyy, hän ei halua enää puhua. Hän on puhunut itsensä tyhjiin, hän lysähtää kokoon kuin puhkaistu pallo. Riittää jo, riittää. Lauralla syyllisyys pyörii päässä ja painaa vatsaa. Ei, Laura ei enää tee ilkeitä ilmeitä äidille, äitikullalle,

ei koskaan! Jos hän olisi tiennyt, että äiti, oma äitikulta on šokissa, ei olisi tehnytkään. Mutta mikä se šokki on? Olkoon mikä on, kunhan menee ohi.

Isä ei ole vielä milloinkaan puhunut Lauran kanssa näin! Kuin aikuiselle. Laura huomaa sen, Laura on ylpeä.

Mitä se tarkoittaa – Lauraa ei olisi? Miten niin ei olisi? Kuollutko hän olisi? Mitä tarkoittaa, ettei ole olemassa?

Mutta aikuinen ei voikaan kysyä joka asiasta – miksi, miksi, mitä se on, mitä se tarkoittaa?

Jos aikuiselta kysyy ymmärrätkö, tämän täytyy olla kuin ymmärtäisi. Siksi Laura on koko ajan nyökyttänyt päätään kuin ymmärtäisi. Jos sanotaan – *vsjo*, silloin se on – *vsjo!*

Isä kaivelee pitkään taskujaan, kunnes löytää tulitikut ja tupakat, nojaa seinään ja tupakoi kyykkysillään. Tuolla tavalla kyyköttävät vain ne, jotka ovat olleet Siperiassa. Jotka ovat asuneet parakissa. Jotka ovat tottuneet siihen, ettei ole missä istua. Laura huomaa tällaiset asiat.

Vähän ajan päästä Laura avaa suunsa kysyäkseen, koska on jo unohtanut olevansa kuin aikuinen. Isä katsoo sellaisin silmin! Kuin olisi neljä silmää.

Lauran on paras rouskutella vielä yksi raparperinpala.

Opettaja

Laura kuulee äidin iloisen äänen. Iloisen, vihdoinkin!

– Kiitos, opettaja! Runoilijoiden narsisseja! Te olette meillä ensimmäinen vieras. Me olemme ihan sekaisin, emme tiedä mistä aloittaa. Laura, älä mene piiloon! Tule, tässä on minun oma opettajani. Opettaja, tässä on Laura!

– Päivää, Laura! Onpa sinulla sievät palmikot. Niin oli äidilläsikin. Kuin vehnäntähkät auringonpaisteessa. Sinä olet kuulemma jo viisivuotias? Opettajalla on ystävällinen ääni. Hänellä on ystävälliset kasvot, ystävälliset silmät, ystävälliset liikkeet. Hänellä on kauniit, harmaat hiukset, jotka on kammattu niin – ystävällisesti, Laura ei keksi muuta sanaa. Musta, kiiltävä silkkipuku, jossa on suuri valkoinen kaulus. Laura pitää opettajasta. Miten vanhalla ihmisellä voi olla noin nuori ja kaunis ääni?

– Laura, vastaa! Montakos vuotta vanha sinä olet?

Mitä varten äiti kysyy, tietäähän opettaja sen! Itsehän hän

äsken sanoi! No, hyvä.

– Laura on viisivuotias.

– Sinähän puhut niin hyvin latviaa! Opettaja nauraa. Nauraako hän Lauralle?

– Lauraa ujostuttaa, äiti sanoo, kun Laura piiloutuu äidin selän taakse.

– Se on hyvä. Minä pidän ujoista lapsista. Joko sinä tunnet kirjaimet?

– Laura ei tunne kirjaimia!

– Ei se mitään. Tulet syksyllä esikouluun, niin opit, eikö niin?

– Laura ei tule esikouluun! Laura ei tule kouluun! Laura on jo kauan osannut lukea!

Opettaja pitää ujoista lapsista! Opettaja pitää Laurasta! Laura haluaa hirveästi tutustua opettajaan vielä paremmin.

– Laura osaa lukea latviaa ja venäjää! Ja osaa muitakin kieliä – englantia, italiaa ja liettuaa! Ja gruusiaa! Laura ilmoittaa.

Opettaja lyö kätensä yhteen hämmästyksestä. Sepä vasta!

Äidin mielestä Laura vähän liioittelee. Vaikka parakki olikin sellainen Babel ja lapsethan oppivat kieliä nopeasti.

Opettaja ymmärtää kaiken.

Laura huolestuu. Se ei olekaan oikein hyvä. Laura ei haluaisi, että opettaja ymmärtää kaiken. Esimerkiksi liioittelun.

Opettaja on tuonut äidille paketin. Äiti avaa sen. Siinä on kirja. Äiti hyppää opettajan kaulaan silmät kyynelissä. Fricis Bārda! Tämähän oli Andan lempirunoilija jo kouluaikoina, ja nyt oli juuri ilmestynyt uusi valikoima. Lauraa runoilijan

nimi epäilyttää. Laura ei pidä parroista eikä fritzeistä.

Oli, oli kyllä kielletty kirjailija, mutta ei kai sitten enää ole. Pitääkö Laura runoista? Niinkö? Ehkä Laura haluaisi lausua jonkin runon? Lausua? Siis lukea ääneen. Sen josta pitää eniten.

Räätäli istuu kaivolla,
Frakkiansa parsimassa.
Sorja Laura ohi rientää...

Laura osaa paitsi lausua myös laulaa! Äiti arvelee, että riittää jo, enempää ei tarvitse, siinä sitä jo oli, riittää! Kyllä Laura osaa muutakin kuin typeriä renkutuksia, äiti puolustelee häntä opettajalle.

– Sinulla on kaunis ääni! Kun vähän kasvat, tuletko kuoroon?

Laura ei tiedä, hänellä ei ole aavistustakaan, mikä kuoro on, mutta menee silti. Laura menee vaikka maailman ääriin, koska opettajalla on jotakin sellaista mitä Laura on kaivannut, mutta ei vielä tiedä mitä nimenomaan. Ystävällinen puhe, valkoinen kaulus vai vanha ihminen, jolla on niin nuori ääni. Laura haluaisi sanoa sen opettajalle, mutta miten sanoa kun ei tiedä mitä nimenomaan haluaa sanoa.

Opettajan puhe on valoisaa ja rauhallista. Kuin suuri joki, Laura muistaa, kuin suuri joki. Laura voi taas alkaa hengittää pieniä, näkymättömiä kaloja.

Opettaja on niin mielissään, kun Anda on palannut. Opet-

taja säteilee ystävällisyyttä, naururypyt silmien ympärillä ovat täynnä iloa kuin kukkurapäinen rinkelivati. Kaipa he täällä pääsevät kaikista murheistaan, kaipa heille koittaa uusi elämä. Eiväthän kärsimykset ole ihmisarvon mitta, vaan sitä on kyky päästä niistä yli. Andan pitäisi ilman muuta jatkaa opintojaan, ei ei, ei ole liian myöhäistä, Andalla on niin hyvä pää. Mikään ei tietenkään ole samanlaista kuin ennen, Anda ei saa pettää itseään, mutta ihminen pysyy ihmisenä, olkootpa ajat millaiset hyvänsä. Eikä mikään ole ikuista, opettaja jatkaa kuiskaten.

Ehei, Anda, lapsikulta. Ei opettaja enää asu Pirttipohjassa, koska sodan aikaan Pirttipohjaan osui pommi, suoraan talon päälle, opettajan vanha äiti oli vuoteessa ja jäi sinne. Nyt paikka on tyhjillään, kaivo ja muutama omenapuu jäljellä.

Opettaja asuu nyt kolhoosin tiloissa, hänelle on annettu sieltä huone, pieni mutta lämmin. Naapureista opettaja ei mielellään puhu.

Opettaja toimii nyt kolhoositilan lammaspaimenena. Ei, koulussa hän ei enää ole töissä, vain kuoroa hänen annetaan johtaa ja se on suurenmoista. Paljon on venäläisiä lapsia, kaikki lapset ovat mukavia. Eiväthän lapset ole mihinkään syyllisiä. Musiikki ja kirjat, se on tärkeintä. Kyllä, kellarissa on säilynyt. Talon vanhaemäntähän oli ahkera lukija.

Toivottavasti hän ehti siihen laivaan. Amerikkaan kuulemma.

Äiti puhuu pitkään opettajan kanssa, Laura ei kuule mistä he puhuvat, vain ääni kuuluu. Äidin äänikin on muuttunut.

Hän puhuu melkein yhtä ystävällisesti kuin opettaja.

Opettaja on jo kolme kertaa tehnyt lähtöä, hän ei halua häiritä kauemmin, mutta ei, äiti ei päästä opettajaa pois, sillä opettaja on samanlainen kuin ennenkin, ei ole muuttunut yhtään, hän on kuin vanhat ajat.

Kun äiti puhuu opettajalle, joka ei ole yhtään muuttunut, äidistä tuntuu että ollaan taas vanhassa ajassa, että on taas kuin ennen, ja kaikki mitä välillä tapahtui, on vain pahaa unta, kauheaa painajaista, ja vielä se runokirjakin.

– Anteeksi, opettaja, minua niin nolottaa, kun meillä on täällä kaikki tällaista, että en voi pyytää sisälle, ja tuo kauhea hajukin, äiti sanoo kyynelsilmin opettajaa hyvästellessään.

– Haju? Anda, lapsikulta, mistä hajusta sinä puhut? Minä tunnen vain tuoksun. Narsissit tuoksuvat. Ja kohta tuoksuvat syreenit, sitten jasmiinit. Ja sitten tuoksuvat lehmukset.

Opettaja hymyilee lähtiessään ystävällisesti Lauralle.

Pikkukalat leikkivät iloisesti Lauran sydämessä, voi olla, että joku niistä on kultakala. Laura voi toivoa jotakin. Kolme kertaa. Mitä hän toivoo? Ei ainakaan makkaraa. Silloin äiti voisi huudahtaa – roikkukoon sinulla makkara nenäsi alla! Ja isän pitäisi toivoa, että se pirun makkara tipahtaisi pois! Näin olisi kaikki kolme toivetta lausuttu. Laura miettii tarkasti ja toivoo sitten. Suurin toivehan on jo täyttynyt. Laura on Latviassa. Kotona.

Miksi Lähteelä on Lähteelä

Äiti tuskailee rikkaruohojen kanssa, hän haluaa laittaa kukkapenkin. Ja kylvää jotakin. Salaattia tai tilliä. Laura huomaa, että äiti kitkee myös savikat ja nokkoset.

– Mitä me sitten syödään, jos tulee nälänhätä? Laura kysyy levottomana. Se kuulostaa pelonhuudolta, ei tarkoituksella, mutta niin vain käy.

Äiti oikaisee selkänsä ja katsoo Lauraa. Ikään kuin haluaisi sanoa jotakin, mutta empii. Äiti katsoo ääneti, vain kasvojen ilme vaihtuu, eikä siinä pysy perässä. Ikään kuin oikukas tuuli ylittäisi niityn ja leyhyttäisi ruohoa. Ruohoa tai muistoja. Ikään kuin äidillä alkaisi särkeä hampaita, kaikkia yhtä aikaa. Mustaa mutaa lipuu äidin silmiin ja katoaa sitten. Ilmeet vaihtuvat kuin aallot joessa. Mitä äiti ajattelee, sitä ei voi ymmärtää, aallot häiritsevät. Mistä nyt tuuli puhaltaa?

– Laura, nälänhätää ei tule enää koskaan, ei milloinkaan. Latviaan ei tule nälänhätää. Nokkoset ja savikat ovat

Latviassa rikkaruohoja, niin kuin takiainen ja tämä juolavehnä. Kaikki pitää saada pois juurineen! Tule mieluummin avuksi.

Äiti on tyynnyttänyt joen aallot.

Laura ei tahdo. Laura ei pidä kitkemisestä. Lauralla on muuta tekemistä. Äiti saa kuitenkin vielä yhden raivonpuuskan.

– Mitä soopaa sinä oikein puhut? Sinä et tiedä oikeasta nälänhädästä yhtään mitään! Mikä oikeus sinulla on puhua nälänhädästä? Mitä sinä, piru vie, tiedät nälästä! Ja muutenkin! Äiti heittää kuokan ja huutaa.

Nytkö se onkin Lauran syy, että hän ei ole nähnyt nälkää? Miksi äiti riehuu? Miksi hän sättii Lauraa? Ja muutenkin!

Kyllä, kun Laura syntyi Siperiassa, pahin nälänhätä oli jo ohi. Mutta puolittainen jatkui. Mutta jatkuva nälkä oli ja pysyi. Samoin oli jäljellä nälän pelko ja muisto siitä. Nälkä voi palata, voi tulla takaisin minä päivänä hyvänsä. Laura ei ole nähnyt nälkää, mutta hänkin on imenyt itsensä täyteen kertomuksia nälänhädästä, imenyt kuin suosammal mustaa liejuvettä, toisten ihmisten muistoja, itkuja ja valituksia nälkään kuolleista. Äidin veljestä ja isoisoisästä – Lähteelän vanhasta isännästä. Eihän kaikkea tarvitse nähdä omin silmin tietääkseen. Ei kaikkea tarvitse itse elää tunteakseen. Eikö äiti sitä tiedä? Laura ei pidä siitä, että äiti heittää pois savikat ja nokkoset muka rikkaruohoina. Laura nousee yöllä ja kerää ne pois kasasta. Nehän ovat syötäviä, ne ovat ruokaa, ja ruokaa täytyy kunnioittaa, ei ruoan kanssa voi

tuolla tavalla, jos kuitenkin tulee nälänhätä?

– Eikö kerättäisi koivunsilmuja? Lauran piti aina auttaa, ainakin yksi peltimuki oli kerättävä täyteen.

– Etkös näe, että koivuissa on jo lehdet? Ei!

– Tai tuomissa?

– Ei!

– Ja eikö oteta karhunlaukkaa?

– Latviassa ei edes kasva karhunlaukkaa. Täällä on oikeita, kunnollisia valkosipuleita.

– Laura tahtoo setripähkinöitä.

– Odota, syksyllä on pähkinäpensaat täynnä pähkinöitä. Pullollaan.

– Laura tahtoo setripähkinöitä!

– Mene sitten takaisin Siperiaan!

– Laura tahtoo syödä!

– Johan me syötiin. Ota vaikka raparperia. Keitetään illalla perunoita, eikö niin? Älä vain enää syö noita vihreitä omenia, muistatkos miten sinulle kävi? Huomaa kyllä, että äiti katuu huutamistaan.

Miten kävi? Huonosti kävi. Meni vatsa sekaisin. Niin kuin siinä olisi ollut reikä, mikään ei pysynyt sisällä.

Isä ei ole ehtinyt rakentaa uutta käymälää. Hänen on vielä hankittava lautoja, eikä ole naulojakaan, ja miksi kaivaa kuoppaa, kun ei ole lautoja eikä nauloja? On mentävä vanhaan käymälään. Mutta se on melkein reikää myöten täynnä. Isä sanoo istuimen reikiä "silmälaseiksi". Laura ei haluaisi muistaa, mutta ei pysty unohtamaankaan.

Miten Laura istuutuu reiälle. Reiälle on pakko istua, ei voi nousta sen päälle seisomaan, niin kuin venäläiset. Laura istuutuu, kannattelee itseään molemmin käsin. Löysä vatsa tyhjenee nopeasti, Laura kurkottaa ottamaan sanomalehteä, josta on revitty palasia. Itsehän Laura joutui niitä taittelemaan ja repäisemään taitoskohdista. Vahingossa takamus luiskahtaa syvemmälle ja... Laura ei halua muistaa sitä! Kuvottavaa! Laura tuntee kuinka takamus koskettaa ulostetta. Se on ihmisen ulostetta, miksi se on kaikkein iljettävintä? Hevosen lanta tai lehmän lanta ei ole mitään, mutta ihmisen? Hän värähtää inhosta, kädet luiskahtavat, ja takamus liukuu syvemmälle reiän sisälle. Laura tuntee vanhan, kuivana törröttävän keon kosketuksen ihollaan, jokin terävä pistää häntä siihen paikkaan, tyttöjen paikkaan, se tekee kipeää. Ai! Inhon ja pelon vallassa Laura ryntää ulos, pois, pois, pois, ulos!

Lauralla on huono olo, hän tuntee itsensä häväistyksi, likaiseksi, syvä häpeä tekee kuvottavan olon. Miten peseytyä, miten saada itsensä puhtaaksi? Laura kerää ruohoa ja pyyhkii, repii takiaisen lehtiä ja puhdistaa itseään. Vettä on vain kaivossa, mutta siellä on Näkki, eikä Laura saa mennä sinne. Laura ei voi mennä pihaan, siellä on isä, ei, edes äidin lähelle ei voi mennä tällaisena.

Laura juoksee pitkin niittyä, minne nenä näyttää, Laura ei tule ikipäivänä takaisin, Laura ei ole enää koskaan sama kuin ennen, jalat takertuvat pitkään ruohoon, takiaiset pistelevät,

ja nokkoset polttavat, Laura juoksee niityllä, pakenee ihmisen ulostetta, pakenee kuvotusta, juoksee, kaatuu, nousee, ja juoksee taas.

Laura jää pensaan juureen makaamaan, koska ei jaksa enää juosta.

Laura tuntee nenässään hajua, koska Laura on pyyhkinyt kätensä mekkoon jotta voisi pyyhkiä kyyneleensä. Mekko haisee, naama haisee! Laura haisee! Minne Laura voisi pelastautua?

Mikäs tuossa on? Pensaan alla on pieni penkki. Pensas on sen kätkenyt, mutta Laura huomaa sen. Sitten hän huomaa lähteen. Erottaa lähteen tuoksun! Ensin haistaa, sitten huomaa.

Puisesta kourusta virtaa niitylle vettä pienenä norona. Kourun pinta on vihreän liman peitossa, mutta virtaava vesi on puhdasta ja tuoksuu raikkaalta. Vesi ei ole syvä eikä estä ruohoa kasvamasta korkeaksi. Ruoho peittää veden näkymästä. Vettä! Laura ojentaa kätensä kohti vettä kuin kurottautuisi pelastajan kaulaan.

Vesi pelastaa Lauran oikein mielellään, miksipäs ei?

Tule, onneton, tule öttiäinen, sammakonpoika, tule, tule, älä ujostele, vesi rohkaisee. Sitä vartenhan minä olenkin. Minäpä kerron sinulle jotakin. Sinun pitää oppia erottamaan maa tulesta ja ilma vedestä, hieno karkeasta ja kaunis rumasta. Hyvin tarkoin. Hyvin tarkoin, vesi toistaa. Tule!

Laura polskuttelee kuin koira ympäriinsä puhtaassa lähdevedessä. Räpistelee kuin sorsa. Hankaa ruoholla kaikki

paikat, muutkin kuin ne, jotka ovat likaiset, kauhean likaiset. Sitä paikkaa, tyttöjen paikkaa, kirvelee. Ruohoa kasvava lammikko on leveä. Laura siirtyy yhdestä peseytymispaikasta toiseen. Sitten vielä toiseen, puhtaaseen, raikkaaseen. Hän riisuu kaikki vaatteet, siirtyy toiseen paikkaan, puhtaaseen, raikkaaseen. Lojuu lähdevedessä ja katselee ruohonkorsissa kimmeltäviä vesipisaroita.

Siirtyy toiseen paikkaan, puhtaaseen ja raikkaaseen. Vitsoo itseään ruohonkorsilla. Valeriaanan hän tunnistaa tuoksusta, samoin kalmojuuren ja piparjuuren.

Kourusta, hiljaa pulputen, virtaa väsymättä lähdevettä, aurinko paistaa, linnut visertävät, heinäsirkat sirittävät. Vesi pulppuaa syvyyksien kätköistä, pulppuaa puhtaana. Puhtaana, puhtaana vesi virtaa likaisuutta vastaan.

Laura puhdistaa ja huuhtoo mekon ja housut. Siirtyy toiseen paikkaan, puhtaaseen ja raikkaaseen. Hän lepää sinivalkoisten lemmikkien sylissä. Sininen taivas, valkoiset pilvet.

Nyt Laura tietää, miksi hänen kotiaan kutsutaan Lähteeläksi.

Pensaaseen on ilmestynyt vanha penkki. Sehän on se sama! Hän on palannut sinne, mistä aluksi lähti. Mistään ei huomaa, että Laura on pyörinyt täällä ympäriinsä kuin koira ja räpistellyt kuin sorsa. Ruoho on noussut takaisin pystyyn, ruoho ei halua muistuttaa Lauraa mistään. Ruoho teeskentelee unohtaneensa, että Laura on polskutellut täällä, ruoho pysyy vaiti.

Penkki on harmaa, joissain kohdin kasvaa jäkälää, auringossa lämmennyt, lämmin, rakas hopeapenkki. Laura istuutuu. Penkki lämmittää kylmää takamusta. Vasta nyt Laura huomaa, miten hampaat kalisevat eikä hän saa niitä kuriin, ja vielä tuo kauhea kananliha! Se ei häviä ikinä! Laura on kumminkin taas puhdas. Laura on pelastunut. Lähde, vesi, ruoho ja lemmikit ovat pelastaneet hänet.

Pensaan päällä tuuli kuivattaa Lauran mekon ja housut. Puhalla, tuuli!

Poimulehdet katsovat taivaalle silmät loistaen. Pisaratko ovat sitä poimulehtiteetä, jota äiti pyysi keräämään? Miten tuollaista voi kerätä, jos se putoaa heti, kun siihen koskee? Valahtaa alas kuin elohopea rikkinäisestä kuumemittarista.

Laura kaataa kourusta siihen kertyneet edellisvuotiset lehdet ja muut roskat ja hankaa vihreän liman pois. Vesi alkaa virrata suuremmalla voimalla. Mitä vesi sanoikaan kun oli pelastanut Lauran? Että pitää opetella. Mutta mitä?

– Sinun pitää oppia erottamaan maa tulesta ja ilma vedestä, hieno karkeasta ja kaunis rumasta, vesi toistaa. – Hyvin tarkoin. Hyvin tarkoin, vesi toistaa vielä kerran.

Laura ei ymmärrä sittenkään, mutta ei myöskään halua veden loukkaantuvan.

Sininen rengas

TÄNÄÄN poltetaan koko tuo hirveä rojukasa. Pois! Puhtaaksi! Kaikki nuo hökkelit, tuleen koko *šanghai*! Polttopuuksikaan isä ei jätä mitään. Polttopuun on oltava puhdasta ja valkoista, isä hankkii sellaista. Kunnon koivuhalkoja. Haapaakin pitää olla. Haapapuu puhdistaa hormit.

Isällä riittää touhua. Hyvä että on rautakanki. Sen isä löysi salista. Niin kuin viikatteenkin. Ihme jos ei ole kukaan astunut päälle, puhkonut silmiään. Nyt voi kaivaa nokkoset ylös. Äidin mielestä pitää aloittaa sinisestä renkaasta, iso sininen rengas on poltettava ensimmäisenä. Niin paljon se häntä ärsyttää. Isä sanoo, että täytyy kasata kaikki puunroskat, kaikki palava roju renkaan päälle niin että hökkeli ulvoo! Äitiä naurattaa!

Ulvahtelevathan hökkelit, ihan oikeasti ulvahtelevat, vinot, kallelleen lysähtäneet hökkelit kaikkine kaninpapanoineen, kanankakkoineen ja olkineen, isä hakkaa ne

palasiksi, heittää tuleen, ne palavat hyvin, rengas vain ei vieläkään ulvo.

Tuli on sytyttänyt kaikki täyteen palavaa intoa.

Äiti palaa halusta raivata pihamaan. Suurimmat rojut ensiksi, sen jälkeen voi kaivaa ylös ja kerätä kasaan kaikki lasinsirut, tölkit, vanhat kengät, kolmikulmaiset etikkapullot – onko täällä juotu etikkaa veden sijasta, vai? – rikkinäiset säkit joissa on mätäneviä punajuuria, kaikki eläinten luut ja sisälmykset, kaikki kalanperkeet. Koirankakat, peltivadit, kukkaruukun kappaleet, vanhat sanomalehdet, kaiken.

– Katsopa, Anda! Pikku hiljaa puhdistuu! Pian on kaikki kunnossa. Komeaa kiveä, komeaa työtä. Kuin linnanrauniot! Isä koputtelee navetan kivijalkaa.

Kun hökkelit ovat poissa, tulee kivijalkakin näkyviin. Paksujen kivipaasien värit ja komeat muodot hämmästyttävät.

– Onpa siinä ollut mestari. Täytyy hattua nostaa. Että onkin osannut hakata! No mikäs, vauraassa Zemgalessa kun ollaan!

Jospa ne ovatkin jalokiviä, Laura pohtii. Punertavassa on usvaa, harmaassa välkettä, mustassa taivaansineä. Ainakin noiden mustien on pakko olla jalokiviä. Mustissa on kultasuonetkin, niissä voi olla sisällä kultaa.

Isä heittelee kasaan yhä lisää tulenruokaa. Näyttää että isällä itselläänkin palaa sisällä tuli. Laura näkee, että äiti on hyvillään kun isä on tulinen.

– Laura, älä vain tule liian lähelle! Poltat lettisi! Äiti rätisee.

Laura on jo tullut lähelle, äiti ei vain ole huomannut, mutta

ei tule enää. Laura ei pidä palaneiden hiusten kärystä. Laura on jo pyyhkäissyt kärähtäneet hiukset otsalta. Käpristyneinä ne ovat jo lentäneet kauas pois kuin harmaat tuhkahahtuvat.

– Muistathan arvoituksen, jonka kerroin, Laura! Kuka syö ilman hampaita? isä huutaa pihamaan toiselta puolelta.

– Tuli! Tuli!

Laura tiesi sen jo, mutta nyt hän sen näkeekin. Tuli syö ilman hampaita! Tuli syö kaiken. Laura tuntee tulen ilkeän voiman ja että sille kelpaa kaikki. Hyvä että tuli on heidän puolellaan. Tuli on ystävä ja auttaja. Mutta jos ei olisi? On tyhmää ajatella mitä jos ei.

Ilma väreilee kuumuudesta. Tulen läpi katsoessa näyttää kuin isä ja äiti kieppuisivat, taipuisivat kuin lanka tuulessa. Vartalot notkuvat kuin he leijuisivat ilmassa.

– Džon, eikö tuo mene jo vähän liian hurjaksi? Äiti kutsuu isää nuotion toiselta puolelta.

– Hyvä, antaa sen vähän laantua, isä vastaa leijuen.

Tuli ei näytä laantuvan. Ei yhtään. Vihdoinkin tuli on ahmaissut renkaan. Uu-uu-uu! Tuli ulvahtaa uudelleen. Musta savu kohoaa ylös kuin torni. Rengashan se on, joka siinä rakentaa ihmispetojen linnaa! Kasvoille laskeutuu musta nokikerros. Rengas se siinä hajoaa, rengas! Haisee kumilta, tuntuu kitkerältä kurkussa. Mustan savun lävitse Laura ei näe mitään. Äiti! Isä!

Rengas oksentaa mustaa, se tahtoo kukistaa tulen punaisen ja oranssin valon. Laura ymmärtää, että nyt on ratkaiseva hetki! Sininen rengas ei ole mikään joutava kanikoppi, joka

antautuu tulen syötäväksi sanaa sanomatta. Rengas näyttää miten ulvotaan, miten haistaan, miten syöstään naamalle mustaa savua. Pelastautukoot miten voivat kaikki ne, jotka asettuvat sinistä rengasta vastaan. Heidät nitistetään, pyyhkäistään olemattomiin! Heidät peitetään mustalla noella päästä jalkoihin, saavat lopun ikäänsä kulkea ja karistella tuhkaa päältään! Kaikkialta ihosta. Heidät myrkytetään! Tuli ei auta!

– Äiti! Laura parahtaa, onhan selvää, kuka on suurimmassa vaarassa.

Kuka oli eniten sinistä rengasta vastaan? Kuka tahtoi polttaa sinisen renkaan ensimmäisenä? Äiti! Rengas kostaa äidille. Kostaa hirvittävällä tavalla! Äiti on pelastettava! Rengas puraisee Lauraa silmiin, sokaisee, sekoittaa pään, polttaa kurkkua eikä päästä pelastamaan äitiä! Rakasta äitikultaa!

– Isä, pelasta äiti! Isä, pelasta äiti! Sinisen renkaan ulvahdus salpaa Lauran hengityksen, panee yskimään ja kakomaan, ja sanat katoavat kuulumattomina mustiin pyörteisiin.

– Laura, miksi seisot siinä kuin suolapatsas, keskellä savua! Pysy kauempana! Äiti tempaa Lauraa kädestä. Miksi niin kovakouraisesti? – Ja vielä siellä, minne tuulee! Savu on myrkyllistä! Etkö sinä käsitä? Onko sinulla pää vai eikö ole? Äiti on vihainen.

Isä tökkii rengasta pitkällä kepillä. Se ei ole enää sininen, sekin on nokeentunut.

– Rengas! Äiti! Laura nyyhkäisee.

– Onko sinun sääli tuota hirveää sinistä rengasta?

– Ei! Kyllä! Laura haluaisi lyödä äitiä.

Eivät lapset saa lyödä äitiä.

Nuijapäät

Lammikko on vielä puhdistamatta. Isä odottaa, että vesi lämpenisi. Sitten hän siivoaa lammikkoon kertyneen moskan ja ehkä kaivaa pohjankin syvemmäksi, että olisi paikka missä helteellä pulikoida.

Nuijapäät ovat pikimustia ja kiiltäviä kuin kumisaapas. Ne ovat vihreiden sammakoiden toukkia. Ne kiitävät nuolena pitkin lammikkoa. Ei, ei nuolena. Eikä tuulispäänä. Nuijapäitä on tiheässä kuin puuroa. Reippaita, lempeitä. Ne liikkuvat mielellään parvissa. Ne näyttävät iloisilta, heiluttavat pyrstöään ja hymyilevät. Miksi eivät iloitsisi, taivaalla helottaa aurinko, lammikon matala vesi on jo lämmintä.

Laura ei ymmärrä, miten tuollainen pieni musta myky voi muuttua niin, että siitä syntyy suuri vihreä sammakko. Niin kuitenkin on, Lauralla ei ole mitään syytä olla uskomatta. Hänestä on mukava seurata nuijapäiden ilonpitoa, kokea samaa elämän riemua. Laura nostaa kämmenelleen

kourallisen. Liukkaasti ne pakanat häviävät joka suuntaan.

Kouraan jää vain kaksi. Nyt niitä voi tutkia tarkemmin. Kun vesi valuu sormien välistä, nuijapäät pyristelivät vielä hetken, sitten ne uupuvat. Tuollaisia ne ovat mustia limaklönttejä. Kuivuessaan ne kadottavat kiiltonsa, kutistuvat, ikään kuin vanhenevat Lauran silmien edessä, ryppyjäkin ilmestyy. Mitä tuollaisessa nuijapäässä on sisällä? Ei ole niinkään helppoa puristaa sitä, se on kimmoisa. Onneksi se ei vingu, ei vikise eikä voihki. Silloin olisi vaikeampi puristaa. Laura puristaa mykyä, sen sisällä ei tunnu olevan mitään, ei verta, ei suolia, ei luita, ei lihaa, ei mitään. Musta läjä, märkä läiskä. Mihin katosi elämänilo, mihin elämä? Äsken oli, nyt ei.

Muut nuijapäät eivät ole yhtään hädissään veliparkansa tähden, eivät edes huomaa, että yksi puuttuu. Sammakotkaan eivät näytä käyvän Lauran kimppuun, eivät päästä ääntäkään moittiakseen, eikö omia lapsia pitäisi puolustaa? Sammakot pitävät lapsensa yhdessä tietyssä paikassa, Laura on nyreissään. Sammakoilla on poikaset takapäässä.

Laura lähtee poimimaan kevätesikoita maljakkoon. Teetä varten hän ei poimi, turha äidin odottaa, siihen tarvittaisiin paljon, paljon, eikä Lauran kärsivällisyys riitä. Ei, siinä kaikki, minkä Laura sille mahtaa?

Mutta mitäs täällä on? Vähän matkan päässä lammikosta, kevätesikoiden, jauhoesikoiden ja lemmikkien välissä, näkyy iso lätäkkö. Siellä on nuijapäitä kuin herneitä säkissä, vieri vieressä. Lätäkön reunat ovat kuivuneet, ja nuijapäille on

liian vähän tilaa. Täällä ei enää ole minkäänlaista elämäniloa, täällä on pelkoa ja kauhua. Kuivunut lätäkkö on kuin nuijalla lyöty täyteen liikkumattomia nuijapäitä. Näyttävät kuolleilta. Täytyy hakea lisää vettä! Jos sammakot eivät itse ole tietävinäänkään, eivätkä tee yhtään mitään, niin kenen ne pitäisi pelastaa?

Laura palaa pian vanhan ämpärin kanssa, se osui tiellä ensimmäiseksi silmiin. On pidettävä kiirettä. Laura ammentaa lammikosta vettä ja kantaa lätäkölle. Ämpäri vuotaa, mutta ei se mitään. Kun hän on tyhjentänyt lätäkköön kolme ämpärillistä vettä, se näyttää auttavan. Nuijapäät alkavat liikkua, Laura tuntee, että ne saavat toivoa. Ne luottavat Lauraan, ymmärtävät, että Laura pelastaa heidät.

Laura kantaa vettä lammikosta lätäkköön vielä ja vielä. Ämpäri, hyväkäs, vuotaa. Kun Laura väsyneenä istahtaa lätäkön reunalle, hän näkee, että nuijapäät temmeltävät taas ja hymyilevät. Taas riittää tilaa ja mahtuu heiluttamaan pyrstöä. Nyt nuijapäät heiluttavat pyrstöä kiitokseksi kuten koirat, ja hymyilevät juuri Lauralle. Laura hymyilee takaisin, kaikki ovat iloisia. Pitää hakea vielä pari ämpärillistä vettä lammikosta. Vähän ylimääräistä, kun se ämpäri vuotikin. Voi palata myöhemmin katselemaan ja iloitsemaan hyvästä työstään.

Laura tulee takaisin parin, kolmen, neljän päivän kuluttua. Aiemmin ei voinut, ei ollut aikaa. Kamalaa! Kaikki vesi on kuivunut. Mistään ei huomaa, että tässä oli aiemmin valtava lätäkkö, vain ruoho on vaaleampaa, lakoon painunutta, ja

paikoin sitä verhoaa musta kalvo. Lauralle tulee mieleen, että entä jos…

Ei, ei voi olla! Lammikossa nuijapäät ovat vieläkin reippaita ja iloisia. Vielä pyöreämpiä, vielä tyytyväisempiä elämäänsä. Sammakot kurnuttavat onnellisina. Kun ne innostuvat laulamaan, suuhun ilmestyy valkoiset pallot. Näyttää kuin sammakot puhaltaisivat palloja. Lammikossa on ihan oikeat juhlat! Mitkään rojut eivät häiritse. Kaikki puhaltavat palloja! Kaikki sammakkoäidit ovat iloisia. Kaikki lapset ovat taas yhdessä!

Miten nuijapäät pääsivät lätäköstä lammikkoon? Jotenkin ne ovat päässeet, johonkin sammakot ovat lopulta ryhtyneet nähtyään miten Laura koettaa pelastaa heidän pienokaisiaan, sammakoita on nolottanut ja ne ovat tulleet järkiinsä. Niin tai näin, se on tehty. Nuijapäät on pelastettu. Mutta miten ne pääsivät lammikkoon? Ehkä jotakin maanalaista käytävää pitkin? Voi, niin paljon ihmettelemistä, ja Laurakin haluaa olla iloinen kuin nuijapää.

Raskaat vaatteet

– Yy-kaa-koo, kohta hajotkoon! Laura muistaa, että kun joku laittaa uuden vaatekappaleen päälle, kuuluu toisen taputtaa häntä kolme kertaa selkään ja sanoa: "Yy-kaa-koo, kohta hajotkoon!"

– Yy-kaa-koo, kohta hajotkoon! Yy-kaa-koo, kohta hajotkoon! Laura laskettelee ja hyppää ruutua ja miettii, sanooko joku niin, kun hänellä on uusi mekko päällä. Milloin lähdetään?

– Minne?

Miten niin minne? Onko äiti unohtanut? Laurahan miettii tätä aamusta iltaan. Keskellä yötäkin! Miten niin minne? Mekkoa ompeluttamaan! Oravan luokse.

– Ei oravan vaan rouva Vēveren[1] luokse, ompelijalle. Mennään kun ehditään. Nyt on uusi kuu, ja mamma sanoo, että uuden kuun aikana ei pidä mennä.

---

1 Latviaksi orava on vāvere.

– Miksi? Laura epäilee, että äiti aikoo perua. Ei halua lähteä, ja se siitä. Ja mammakin on tietysti keksinyt koko uuden kuun! Miten kuu tähän liittyy? Mitä tekemistä kuulla tuolla ylhäällä on Lauran uuden mekon kanssa? Äiti ei vain halua, että Laura saisi uuden mekon. Antaa mieluummin Lauran kulkea vanhoissa Siperian ryysyissä koko kesän!

– Häpeä! Vanhoissa Siperian ryysyissä! Ne vaatteet ovat Englannista! Ja sandaalit myös! Hyvä jos ollenkaan käytetty! Aseman Anna jo kysyikin minulta.

– Mitä hän kysyi?

– Onko Siperiassa kaikilla lapsilla niin hienot vaatteet kuin Lauralla?

– Mitä sinä vastasit? Isä nostaa päätään kirjasta. Ei muka voi keskeyttää, mutta kylläpä voi.

– Että ei, että ei kaikilla, mutta me onnistuttiin löytämään hyvä ompelija. Jotakin siihen malliin. Mistä asti sinua ovat kiinnostaneet tyttöjen mekot?

– Ei minua teidän mekkonne kiinnosta, mutta turvallisuutenne kyllä. Nimenomaan. Kysymys on turvallisuudesta. Lauralle pitää ompeluttaa tavalliset neuvostovaatteet, isä puolustaa Lauraa.

– Mutta vaatteet pitää ommella vanhan kuun aikana. Uuden kuun aikana ommellut vaatteet ovat raskaat kantaa. Ja hajoavat pesussa nopeasti.

– Mamman viisauksia! Isä hymähtää, ja äitiä se ärsyttää.

– Kansan viisautta! Tuhat kertaa todistettu. Se on kansan uskomus.

– Ei kansaankaan ole aina uskomista! Isä ei aio antaa periksi. Eikä äiti. Laura tietää, mitä siitä seuraa.

– Laittaisit mieluummin tuon uunin kuntoon!

Laura arvasi. No niin, se uuni. No niin, taas tuli riita.

Laura lähtee penkomaan pakettia. Hetki on sopiva. Kunnes lopettavat riitansa ja sopivat. Siihen asti Laura voi penkoa pakettia ja ihailla vaatteitaan.

Paketissa on Lauran uusi mekko. Se on kuitenkin liian kaunis. Vihreä, ja siinä on liilat taskut. Laura ei voi laittaa sitä päälle, koska kaikki näkisivät heti, että se on ulkomailta.

Paketissa Lauralla on myös tummansininen taftihame, jossa on olkaimet. Tavallaan tummansininen, mutta kun sitä kääntelee, se muuttaa väriä. Niin kuin revontulet Siperiassa. Tuossa sinistä, tuossa vihreää, tässä punaista. Ihmeen kaunis hame! Lauran sydäntä särkee – hametta ei saa käyttää, koska kaikki huomaisivat, että se on ulkomailta.

Paketissa Lauralla on myös pusero. Sellainen, joka sopii hameen kanssa. Kangas on pehmeää ja hienoa, väri on vaaleansininen. Mutta kauneinta siinä ovat napit. Ne ovat kiiltävät ja pyöreät kuin helmet. Laura ei koskaan, koskaan voi käyttää niitä, koska silloin kaikki heti näkisivät, että pusero on ulkomailta.

Ulkomaisia vaatteita ei saa olla kenelläkään! Silloin näkee heti, että tällä henkilöllä on kontakti ulkomaille. Ja kontakti – se on oikein paha. Oikein paha. Kontaktia ulkomaille ei saa olla! Ihmispedot eivät pidä ulkomaista. Heti joutuu mustalle listalle. Ja kun Laura ja äiti ja isä jo ovat yhdellä

mustalla listalla, niin jos joutuisi toisellekin, se olisi sama kuin nukkuisi… Laura on unohtanut sanan, jota isä käytti. Ei sillä niin väliä.

Laura miettii mustaa listaa. Onko siinä käytetty mustaa paperia ja kirjoitettu valkoisella musteella niin kuin Mustassa kirjassa, jonka itse piru on kirjoittanut? Mustasta kirjasta voi kutsua pahoja henkiä ja palvella niitä pahoissa teoissa. Ei, ei, Laura ei tarvitse sellaista kirjaa!

Giljotiini! Laura muistaa mitä sanaa isä käytti. Jos joutuisi vielä yhdelle mustalle listalle, se olisi sama kuin nukkuisi giljotiinin terän alla! Niin hän sanoi. Onneksi paketti tuli Siperiasta. Sellaista ei postissa avata. Mikä tulee ulkomailta, se avataan, mutta Siperia ei ole ulkomailla, ja mitäpä Siperiasta voisi lähettää? Kenenkään ei tarvitse tietää, että paketti on todellisuudessa tullut Lontoosta. Lontoo on Englannissa, ja Englanti on ulkomaa.

Paketin lähettivät Siperiaan Asjan seitsemän veljeä. Asja ilmoitti seitsemälle veljelleen joka kerta etteivät lähettäisi mitään ylellistä, ja seitsemän veljeä vastasivat, että eivät tietenkään lähetä mitään ylellistä, vain kaikkein yksinkertaisinta ja tarpeellisinta. Seitsemän veljestä halusivat lähettää Lauralle, ainoan sisarensa rakkaalle kummitytölle jonkin lahjan, vaikkapa kultakellon, mutta Asja puhui Bukan kanssa ja vastasi, että ei tarvitse, koska kultakello on Siperiassa niin tavallinen. Kultakello on Siperiassa jokaisella. Parempi kun veljekset lähettäisivät aspiriinia ja mannaryynejä.

Laura alkoi miettiä. Niin kauan hän oli jo odottanut Bukaa

ja Asjaa. Vuoden päästä, he palaavat vuoden päästä. Milloin se on? Siihen on vielä kauan. Lauralla oli ikävä. Niin pitkä – vuoden pituinen – olisi Lauran ikävä.

Laura silittää kauniita vaatteitaan, joita kukaan muu ei saa nähdä. Mamma oli oikeassa. Vaatteet ovat raskaat. Varmaan ommeltu uuden kuun aikana. Aivan varmasti. Englannissahan kukaan ei tunne latvialaisia uskomuksia.

Kauppa. Älä puhu pahaa Latviasta!

Laura lähtee äidin kanssa kauppaan! Laura ei ole ikinä käynyt kaupassa. Siperiassa oli *lafka*, mutta se oli kaukana, eikä häntä otettu sinne mukaan. Mutta tämä on Latvia, ja Laura lähtee kauppaan. Molemmat ovat laittautuneet parhaansa mukaan. Äiti on laittanut huulipunaa, jos sattuisi vaikka tapaamaan jonkun tutun. Lauralle on selitetty, että pitää tervehtiä kaikkia vastaantulijoita. Olivatpa tuttuja tai tuntemattomia. Sellainen on tapana Latviassa. Niiata ei tarvitse, paitsi kun kätellään. Ketään ei kuitenkaan tule vastaan, valitettavasti.

Kaupassa on tiski ja hyllyjä. Tiskin päällä on vaaka ja helmitaulu. Hyllyillä on isoja peltipurkkeja. Yhdellä hyllyllä on pulloja – kirkasta ja olutta ja mitä kaikkia niitä onkaan. Ja vielä yhdellä hyllyllä on pieniä purkkeja, punaisia ja sinisiä.

– Mitä noissa purkeissa on? Lauran mielestä värikkäät etiketit ovat hauskan näköisiä.

– Silakoita mausteliemessä ja kilohaileja tomaattikastikkeessa... Laura pelästyy, koska hän kysyi äidiltä, mutta hänelle vastaakin vieras täti römeällä äänellä.

– Otatteko? Paljonko? Vieraalla tädillä on kiire, vaikka kaupassa ei ole muita asiakkaita.

Laura päättelee, että täti on varmaankin myyjätär, kukapa muu.

– Kaksi silakkaa ja kaksi kilohailia. Siis purkkia, äiti naurahtaa.

– Tuleeko muuta? myyjätär kiirehtii eikä yritäkään vastata hymyyn.

– Kaksi tummaa vuokaleipää ja kolme vaaleaa limppua. Onko tuo voita? äiti osoittaa näyteikkunaa.

– Se on rasvaseos, *kombinžir*. Ja patonki – viimeinen kappale. Myyjätär vetäisee tiskin alta kuivahtaneen valkoisen leivän.

– Vielä kaksi vuokaleipää, olkaa hyvä, äiti muistuttaa.

– Paljonkos kello on? myyjätär kysyy äidiltä, uljaasti poveaan pyöräyttäen.

Äiti yllättyy, kun myyjätär kysyy tuollaista. Kellohan on hänen selkänsä takana. Seinällä. Lauraakin ihmetyttää, mutta ei pidä liikaa ihmetellä. Jos myyjätär kysyisi Lauralta, hän joutuisi tunnustamaan ettei vielä tunne kelloa. Ei kelloa eikä kalenteria. Laura ei ymmärrä, miten voi jakaa pieniin osiin ajan joka virtaa kuin valtava joki.

– Kymmenen yli kaksitoista, äiti sanoo.

– No *vot*. Ja vuokaleipää haluatte. On tultava kahdeksalta,

kun kuorma tulee. Ei pidä nukkua niin pitkään. Täytyy tulla rehellisesti jonottamaan. Tunnissa loppuvat, myyjätär kehaisee.

– Mitä isoissa purkeissa on? äiti kysyy, vaivoin peittäen ärtymyksensä.

– *Povidlaa*. Otatteko?

– Mitä *povidla* on? Laura kuiskaa äidin korvaan, jotta myyjätär ei kuulisi.

– *Povidla* on *povidlaa*, myyjätär tokaisee, hän kuulee kaiken.

– Ja vielä tuo *kombinžir* puoli kiloa, olkaa hyvä. Äiti ei kai tohdi kysyä, mitä *povidla* on.

Myyjätär nostaa näyteikkunasta yhden kimpaleen ja yrittää leikata veitsellä siitä palan. *Kombinžir* on kova kuin kivi. Myyjätär taistelee ääneti. Saatuaan palasen irti hän käärii sen paksuun, ruskeaan paperiin ja nostaa vaa'alle. Myyjätär ei mitenkään peittele miten raskasta *kombinžir* on nostella, miten raskasta hänen on pilkkoa veitsellä tuollaista kovaa möhkälettä ja kuka tähän kaikkeen on syypää.

– Seitsemänsataa grammaa, hän sanoo, eikä äiti väitä vastaan.

– Ja jotakin makeaa lapselle, äiti ei enää kestä Lauran kärttämistä.

– Luumulimonadia.

– Ei, ei, kiitos, limonadia ei tarvitse.

– Muuta ei ole. Kuorma tulee keskiviikkona. Ottakaa *povidlaa*.

Myyjätär kai näkee, miten surkeana Laura on.

– Hyvä. Parisataa grammaa, äiti myöntelee tomerana, ja Laura on ylpeä äidistä, jota ei hirvitä ottaa vastaan sellaista mitä ei tunne.

Myyjätär nostaa ähkien hyllyltä suuren kuhmuraisen peltipurkin. Että pitääkin näin raataa vaivaisen parin sadan gramman takia! *Povidla* – kuten käy ilmi – on ruskeaa, paksua, öljyistä omenasosetta.

Myyjätär siirtelee tarmokkaasti helmitaulun helmiä. Ne siirtyvät vähitellen oikealta vasemmalle. Äiti seuraa huolestuneena. Jos rahaa puuttuu, on suuri häpeä.

Lattialla seisovissa säkeissä on ryynejä ja herneitä. Äiti ottaa kilon kumpaakin. Sillä aikaa kun myyjätär kääntyilee, punnitsee ja kaataa, osoittaen jokaisella eleellä millainen taakka nämä kaksi asiakasta hänelle ovat, Laura voi vähän katsella ympärilleen. Isossa purkissa on suolattuja sieniä, tynnyrissä sillejä suolavedessä. Peremmällä puolipimeässä häämöttää paksuja kangaspakkoja, puutavaraa ja varsia ja rautatavaraa. Paljon muuta ei näy, mutta sekin on jo paljon. Laura on tyytyväinen, on mitä syödä, on.

– Muuta? myyjätär kysyy.

Ei saa selvää, ovatko he ostaneet liian paljon vai liian vähän.

– Ei muuta, äiti vastaa.

Myyjätär katoaa heti.

– Kiitos! Näkemiin! äiti sanoo, mutta kukaan ei vastaa.

– Tämäkö on kauppa? Vihoviimeinen pulju, eikä mikään

kauppa! Tällaisiako ovat kaupat Latviassa? Ja millaista palvelua! Laura, näitkö miten likainen esiliina myyjättärellä oli? Miten se nainen puhui meille! Tällaista palvelua? Latviassa? Äiti on kotimatkalla hirveän vihainen. Laura miettii, kannattiko laittaa pienet palmikot. – Lapsi, kunpa tietäisit millainen kauppa meillä joskus oli! Tämä sama, kyllä. Rouva Goldstein oli aina huoliteltu, rouva Goldstein oli aina ystävällinen. Kaupassa oli kaikkea! Aivan kaikkea! Aikuisille tarjottiin kahvia, lapsille limonadia.

– Tarjottiinhan meillekin limonadia! Luumulimonadia, Laura tahtoo olla oikeudenmukainen.

– Niin, ostettavaksi! Mutta herra ja rouva Goldstein tarjosivat muuten vain. Ja juttelivat kaikkien kanssa. Niin hyviä ihmisiä! Äiti on puhjeta kyyneliin.

– Missä he nyt ovat? Lauran tekee yhtäkkiä hirveästi mieli rouva Goldsteinin limonadia.

– Saksalainen, peto, ampui! Äiti voihkaisee, ei olisi pitänyt, ei pidä kertoa lapselle tällaisia asioita, mutta liian myöhään.

– Miten niin saksalainen peto? Miksi ampui?

– He olivat juutalaisia.

– Niin kuin Asja?

– Kyllä, niin kuin Asja.

– Olivatko hekin englantilaisten vakoilijoita? Miksi saksalainen peto ampui heidät?

– Anna olla! Et sinä siitä mitään ymmärrä! Äiti on hirveän vihainen.

Laura tietää, miten äiti suuttuu, yleensä kyllä vähemmän,

tämä on jo pelottavaa.

– Miksi sinä olet noin vihainen Lauralle?

– Enhän minä sinulle ole vihainen, tyttö! Hassu, enhän minä sinulle ole vihainen! Äiti vetää Lauran viereensä ja suukottelee.

– Kenelle sitten?

Äiti pudistaa päätään eikä vastaa, kai hänellä on jo muuta mielessä.

– Unohdimme suolan ja sokerin! Täytyy lähteä takaisin, äiti kääntyy, pysähtyy sitten ja epäröi. Pyyhkii nenänsä.

– Ei, emme mene. Sen noita-akan luokse en enää mene! Äiti on päätöksensä tehnyt.

– Tällainenko on nyt Latvia? Tämäkö on Latvia? äiti puhisee koko matkan, ei pysty rauhoittumaan. Lauralle riittää jo!

– Älä puhu pahaa Latviasta! Laura pysähtyy ja huutaa äidille. Laurallakin alkaa kärsivällisyys loppua! Laurakin voi olla hirveän vihainen! Onko se Latvian syy, että myyjättärellä on likainen esiliina? Onko se Latvian syy, että myyjätär on noita-akka?

Äiti pysähtyy hämmästyneenä. Taitaa mykistyä ihmetyksestä, kun Laurallakin on sanansa sanottavana.

Äiti katsoo ääneti, se ei tiedä hyvää, ettei edes yhtään huuda vastaan. Laura odottaa, että huutaisi, mutta ei mitään. Liian myöhäistä perääntyä, eikä Lauralle tulisi mieleenkään.

– Älä puhu pahaa Latviasta! Laura kiljaisee vielä kerran ja polkee jalkaa.

Lauran täytyy olla kovana, onhan jonkun puolustettava

Latviaa. Siperiassa kukaan ei puhunut pahaa Latviasta. Kun sinne vain pääsisi! Jospa oltaisiinkin Latviassa! Latvia on niin kaunis, Latvia on niin rakas! Ilman Latviaa oltiin kuolla. Mutta nyt? Tuo ei ole hyvä eikä tämä! Lauran on oltava vahva, hän ei vain pysty pidättelemään itkua. Ei äitikään.

– Olet oikeassa, lapsi, sataprosenttisesti oikeassa! Anna anteeksi! Anteeksi, Laura.

Mitkä prosentit? Miksi sata? Laura haluaisi, että äiti selittäisi. Rangaistukseksi selittäköön nyt, heti paikalla, mitä prosentit ovat ja miksi sata! Äiti ei pidä numeroista. Selittäköön! Ja anteeksi pitää pyytää Latvialta! Laura ei sitä tarvitse! Mutta äidin huulipuna on sotkeutunut, silmien ympärille leviää mustaa väriä, kyynel on kuin musta nuijapää, hiusneulat ovat valahtaneet alas, ja Laura tuntee, että äidin sydäntä särkee.

– Anteeksi, äiti!

Äiti kumartuu ja syleilee Lauraa. Laura kietoo kätensä äidin kaulaan, oikein lujasti. Äiti nostaa Lauran syliin, painaa rintaansa vasten ja tuudittaa. Hernekäärö on repeytynyt, herneet valuvat pitkin tietä, valukoot! Kyyneleet eivät valu kuin pavut tai herneet, nyt herneet valuvat kuin kyyneleet. Kun posket koskettavat toisiaan, molempien kyyneleet sekoittuvat yhteen. Mitkä kyyneleet ovat äidin, mitkä Lauran? Mitkä kyyneleet ovat Lauran, mitkä äidin?

Mamman antimet

– Olehan rauhassa! Mamma sanoo hevoselle, ja hevonen laskee päänsä. Näyttää kuin nuo kaksi keskustelisivat, mamma sopii hevosen kanssa, että se seisoo paikallaan, ja hevonen suostuu. Mamma nousee rattailta. Hyvä, että rattaissa on askelma, muuten mamma ei pääsisikään. Hän heilauttaa ohjakset hevosen selkään ja taputtelee ruskeaa niskaa. Hevosen kielellä se tarkoittaa, että kaikki on hyvin, täytyy vain vähän aikaa seistä rauhassa paikallaan, ei kestä kauan, eikä mamma tästä velkaa jää. Hevosen nimi on Helka

Laura muistaa koko rimpsun junamatkalta. Ole tyyni, rauhallinen, rehellinen ja järkevä, viisas, suuri, kunnollinen. Sellainen pitää hevosenkin olla. Sellainen pitää Helkan olla. Miksi hevosella on naisen nimi?

– Missä koira on? Laura on vähän pettynyt. Voisi leikkiä.

– Rippe on papan koira. Ilman pappaa se ei lähde minnekään.

– Missä pappa sitten on, miksi pappa ei tullut? äiti tahtoo tietää.

– No tiedäthän, millaista se on papan kanssa, mamma vastaa hiljaa.

Äidistä oli näyttänyt, että pappa oli jo parempana, olihan hän tullut asemalle vastaan, puheli ja kaikkea. Niin, no se teidän paluunne, sellainen tapaus, sellainen onni, pappa koetti terästäytyä, mutta nyt taas. Niin, taaskaan ei jaksa. Ei, psykiatriasta ei ollut apua, ja kun pappa sairaalassa yritti oman käden kautta tehdä lopun... Ei lähde kotoa minnekään. Pappa ei osaa olla muualla. Ei pysty, ei vain osaa tarttua elämään. Makaa sängyssä ja tuijottaa kattoon, eikä puhu kenenkään kanssa, ei mammankaan.

Saako Laura käydä papan luona? Mitä se on, että ei osaa tarttua elämään? Laura haluaa nähdä. Äiti pelkää, ettei Laura vain häiritsisi, ettei vain olisi kiusaksi.

Mitä vielä, tyttö voi tulla Jokirantaan milloin haluaa. Jos vain isä ja äiti päästävät. Mitä sinne nyt on matkaa, niityn ylitse. Lähteen vieritse. On voinut kasvaa umpeen, mamma ei ole pitkään aikaan käynyt.

Laura on käynyt, mutta ei kerro.

Jos tytölle ei käy aika pitkäksi kahden vanhan ihmisen kanssa, tulkoon. Joka tapauksessa, huomenna on sunnuntai, ja kaikkien täytyy tulla Jokirantaan lounaalle. Mamma teurastaa vanhan kukon. Ei säästy enää! Siitä on tullut ilkeä, peto aivan, käy ihmisten kimppuun. Hyppäsi mamman pään päälle, hyvä ettei silmiä puhkonut. Lauran ei ole tulemista

Jokirantaan niin kauan kuin kukko on elossa.

Mamma on tuonut yhtä ja toista. Jānis tulkoon auttamaan. Isä tulee, työstä hikisenä ja auringon paahtamana. Häneen rusketus tarttuu nopeasti.

– Ota sinä nuo potikat, mamma jakelee määräyksiä. Isä kurkistaa säkkiin, mutta ei löydä potikoita.

– Siinä, säkissä!

– Ai jaa! En tiennyt, että teillä perunoita sanotaan potikoiksi.

Eikä siinä kaikki, on mamman säkissä muutakin.

Herneitä. Mitä hullua Anda osti herneitä kaupasta? Jokirannassa on kaksi vakkaa herneitä jäljellä, sama kuin olisi heittänyt rahat kaivoon. Ryynejäkään ei pidä ottaa kaupasta. Valkoinen neekeri vie jyvät myllyyn ja jauhaa kun tarvitaan. Valkoinen neekeri? Ei ole paras hetki kysyä.

Papuja. Ne on kaadettu kangassäkkeihin ja säkit suljettu narulla. Tarhapapuja ja härkäpapuja, mamma kehaisee. Mamma on kauan kerännyt varastoon, odottanut ja kerännyt, ei kaikki suinkaan ole ilmestynyt yhdessä päivässä. Pavut on liotettava kunnolla ennen keittämistä. Parikin päivää, ja kannattaa ehkä lisätä hiukan soodaa.

Järkevää, munia! Täysi kori! Mitä munia? Laura, lapsikulta, kananmunia tietysti, mitä muuta? Mamma ei voi valittaa kanoista, tänä vuonna ne ovat munineet hyvin, taisivat tietää, että ruokittavia suita tulee lisää.

Hapankurkkuja saviruukussa, sen mamma on nostanut kaivosta suurella vaivalla. Kaivosta? Niin, syksyllä lasketaan

kurkkupurnukka kaivoon, ja siellä se saa olla juhannukseen asti.

Suolasieniä. Lehtorouskuja pelkästään. Viime syksynä oli suon laidassa niin paljon, että olisi voinut viikatteella niittää.

Hillot! Kirsikkaa, vadelmaa, herukkaa, karviaista, ehkä luumuakin mukana, sitä mamma ei ole viime vuosina keittänyt, kun ei kukaan enää tahdo syödä. Jos nyt jossakin on vähän hometta päällä, niin ei siitä mitään vaaraa ole, kuorii homeen pois ja pistelee menemään. Kaikki on puutarhasta, kaikki, mammalla ei enää ole voimia eikä aikaa käydä metsässä. Mustikoita tai puolukoita. Suon reunoilla on puolukoita vaikka kuinka, Anda voi syksyllä poimia itse. Mutta vain suon reunalta. Luoja varjelkoon menemästä syvemmälle! Tämä *ķeme* ei kylläkään ole mitään hienoa hilloa, mutta jospa tuo kelpaisi. *Ķeme?* Mitä se on? Omenasosetta. Anda, oletko sinä unohtanut? Äiti oli unohtanut, mitä se oli, mutta nyt hän muisti, niin, kukaan ei keitä parempaa omenasosetta kuin mamma. Neilikoiden kanssa. Hyvä, ettei mamma tiedä mitään kaupasta ostetusta ja petrolilta haisevasta *povidlasta*.

Mammalle onni on sitä että jakaa omastaan. Hän säteilee antamisen iloa.

Ja savulapakin vielä! Laura huomaa, että mamman silmissä lapa on arvokkain tuliainen. Laura ei paljasta, että hän ei tiedä, mikä lapa on. Mamma selittää, että lapa on savustettu, sen pitäisi olla hyvin palvaantunut, mutta kylmässä kannattaa kuitenkin pitää. Pitää seurata, ettei ala pilaantua sisältä. Joskus jää luun ympäriltä vähän raa'aksi, voit savustaa kun otat nahan pois.

– Mamma, tuo on jo liikaa! Noin paljon! Äiti on ylpeä siitä, että hänen sanansa osoittautuvat kaikin puolin todeksi. Latviassa ei ole puutetta mistään. Nälänhätää ei tule enää koskaan.

Mamma on äidin rakas isoäiti, mamma on niin hyvä emäntä! Niin kuin ennen oli Buka, äidin äiti, mamman tytär.

– Ei niin etteikö meillä itsellämme mitään olisi... Isä ei tiedä miten päin olla, hänhän tässä oikeastaan on perheenpää ja huoltaja.

– Teillä itsellänne? Mikäs minä sitten olen? Ja pappa? Vieraitako? Ei, Jānis, me olemme kaikki me itse, eikä muuten voi ollakaan.

Äiti ajattelee samoin kuin mamma, ja Laura ajattelee samoin kuin äiti. Hän ei vain pysty käsittämään sellaista rikkautta, niin suurta rikkautta! Ja on iloinen siitä, ettei isä tiennyt mitä ovat potikat ja äiti oli unohtanut, mitä *ķeme* on. Laura ei ole ainoa, joka ei tunne kaikkia sanoja!

Puutarha

Jokiranta on ihmeellinen! Jokirannassa on suuria puita. Tammia, lehmuksia, vaahteroita ja kastanjoita. Ja saarnia, ja kaikki puut ovat aivan valtavan suuria. Laura ymmärtää, että maasta voi kasvaa ruohoa ja kukkia, mutta miten voi kasvaa noin valtavia puita? Mistä noin valtava puu saa kokonsa? Mistä se syntyy? Tyhjästäkö? Miten maasta voi tulla puuhun niin uskomaton määrä ainetta, sitä ei voi ymmärtää, sitä voi vain ihmetellä. Kietoa kädet ryppyisen rungon ympärille ja katsoa ylös tuuheaan lehvistöön. Katse kiipeää oksia pitkin kuin portaita. Laura kurkottaa päätään, mutta latvat ovat vielä kaukana ylhäällä, taivaan sinessä, ja päätä pyörryttää.

Jokirannassa ei ole sinisiä renkaita. Jokirannan puutarhassa hehkuvat ruusut. Istutus on pyöreä. Keskellä on ruusuja, reunalla joka puolella pieniä, valkoisia kukkia, jotka ovat keskeltä keltaisia. Ja ympärillä perennapenkki. Mutta ei siinä kaikki! Pyöreän istutuksen ympärillä kaartuu puoliympyrän

muotoinen toinen kukkapenkki kuin suuri hevosenkenkä. Siinä on samanlainen perennareunus ja samanlaisia pieniä, valkoisia kukkia, joissa on keltainen keskus. Niitä on vain hevosenkengän reunoilla. Hevosenkengän sisällä kasvaa sinisiä ja punaisia, monenvärisiä kukkia. Laura ei vielä tunne niitä. Hevosenkengän päissä komeilevat suuret pensaat. Ne on laitettu siihen varta vasten, sillä kuinka pensaat muuten osaisivat kasvaa toisiaan kohti juuri niin kuin on tarkoitus.

Entä mikä tämä on? Lauran jalkojen alla ritisee sora. Soralla päällystetyt polut. Sorapolut. Buka kertoi niistä Siperiassa. Nämä kukkapenkit ovat Bukan tekemiä! Kamomilloja reunoilla. Niin Buka kertoi. Valkoiset kukat ovat kamomilloja. Suuret pensaat ovat pioneja. Miksi Buka ei vielä pitkään aikaan tule kotiin? Missä Buka asuu, kun tulee? Täälläkö, missä hän on syntynyt ja kasvanut, vai Lähteelässä, jonne hän meni naimisiin Edmundsin kanssa ja jossa äiti syntyi? Ehkä Bukan ei anneta asua Jokirannassa eikä Lähteelässä? Entä jos Bukaa ei päästetä koskaan takaisin Latviaan?

Mamma kutsuu sisälle.

Ei, Laura ei voi vielä mennä sisälle, täytyy katsella puutarhaa.

Puutarhassa Laura ei tiedä minne jalkansa laskisi. Joka askeleella on keltaisia luumuja nilkkoihin asti.

Vanhoista, kuivuneista puista ovat kaikki luumut varisseet maahan. On kummallista kahlata tällä tavoin luumujen päällä. Laura ei tahdo uskoa, että tämä tapahtuu hänelle, voiko tällaista edes olla, ja saako näin olla. Onko oikein

tallata luumuja jalkoihinsa? Nehän ovat syötäviä. Onko oikein, että Lauralla yksin on näin paljon luumuja?

Alimmat ovat alkaneet mädäntyä, ne hajoavat Lauran jalkojen alla, mutta ylimmät pomppivat sandaalien päälle kuin suuret meripihkahelmet. Mammalla oli ennen sellaiset, mutta nyt ne ovat joutuneet ties minne.

Mätänevät luumut tuoksuvat happamelta, kuin ehtoollisviini tai hapan hillo. Tuntuu, että niitä on kenkien sisällä, ne muljahtelevat varpaiden välissä kuin kostea muta ja tahmaavat varpaat kiinni toisiinsa. Kuin keltainen mutavelli.

Laura on puutarhassa! Vie aikaa tajuta se. Puutarha on ihmeellinen. Puutarha on oma maailmansa. Laura haluaa jäädä koko iäkseen puutarhaan, sitä ihmettelemään. Juoksee vain nopeasti syömään jonkin vanhan kukon tai keiton tai kakkupalan, kun mamma kutsuu, ja taas takaisin puutarhaan, takaisin ihmettelemään, ihailemaan ja iloitsemaan sydämen pohjasta. Laura ei ole ikinä nähnyt niin paljon omenoita, ei ole ylipäätään nähnyt aikaisemmin omenoita. Ei omenoita, ei päärynöitä, ei kirsikoita, luumuista puhumattakaan. Vain Latviassa on tällaisia ihmeitä. Siperiassa tällaisia ei ole.

Laura ei kerro kenellekään.

Esimerkiksi, että hän ei ole koskaan nähnyt omenaa. Ritalle Laura kertoi, mutta Rita ei uskonut. Rita on ainoa lapsi, jonka Laura on toistaiseksi tavannut. Rita tuli itse, Ritan äiti oli lähettänyt hänet katsomaan, mitä Lähteelässä tapahtuu. Mitä siellä Lähteelässä touhutaan.

Ei saa kertoa mitään Siperiasta, eivät usko kuitenkaan!

Luulevat, että et ole ihan normaali! Niin isä sanoi, ja näyttää olevan oikeassa.

Juuri niin Rita sanoi – et ole ihan normaali! Valehtelet!

Tällaista rikkautta! Tällaista täydellisyyttä, täyteläisyyttä, yltäkylläisyyttä! Laura ei tiedä, mikä sana parhaiten sopisi. Luumu on niin kaunis! Täydellisen kaunis! Ja kaikki tämä vain Lauralle yksin! Mutta – onko tämä oikein?

Ei, tämä ei ole oikein. Laura ajattelee parakin lapsia. Myös Kimaa, hänkin on suuri lapsi.

Luumuja ja lisää luumuja. Keltaisia, niin keltaisia! Kuin munan keltuaiset.

Laura nostaa pyöreän luumun. Se on haljennut, kuoren alla on luumun makea pehmeys ja hienonhieno verkko. Kuori irtoaa helposti, luumu halkeaa kuin itsestään. Punaiset viirut värittävät hedelmää kuin silmää suuren itkun jälkeen. Lauran mielestä luumu näyttää avuttomalta, ilman nahkaa, ei sellaista voi heittää pois, paras syödä se.

Kivi lepää puolikkaan sisällä kuin kehdossa. Kiveä ei voi syödä! Se on myrkyllinen. Siinä on sisällä sinihappoa, ja siitä voi ihminen kuolla heti paikalla. Jos puraisee. Jos ei puraise, niin ei mitään, vatsa tulee kipeäksi, mutta kivi tulee ulos. Ja, mikä on vieläkin hullumpaa, vatsassa kivestä voi kasvaa puu. Joskus kasvaa. Silloin ihminen on hukassa, sillä kasvava puu halkaisee ihmisen kahtia.

Luumun kivien kanssa on oltava tarkkana. Pitää kunnioittaa niitä. Luumupuu on ajatellut kaiken oikein, nähnyt ennalta.

Viisas on tuo luumupuu. Syökää, ihmiset, pehmeää luumulihaani, olkaa hyvä, ei haittaa. Mutta jättäkää kivi rauhaan! Sen sisällä on minun lapseni, ja uuden puun alku. Jos syötte tulevan puun, niin näette! Silloin saatte niin että tuntuu! Silloin kuolette ja pysytte kuolleina aikojen loppuun!

Laura on aivan samaa mieltä luumupuiden kanssa. Hän heittää luumun kiven niin kauas kuin jaksaa, kauas muista kasveista, jotta luumupuun lapsella olisi enemmän tilaa.

Aluksi Laura syö ja syö luumuja kuorineen. Aluksi kuori ei tuntunut happamelta, mutta nyt tuntuu. Kuori on hapan. Laura kuorii luumun.

Ampiaiset! Yksi, juovikas kuin tiikeri, melkein pistää. Laura näkee, miten ampiainen istahtaa käsivarrelle ja asettuu siihen piikkimäisillä jaloillaan, ne ovat vähän kuin palohaka, ja nyt sitä voi katsella hyvin. Läheltä näkyvät siivet, sarvet, hoikka vyötärö ja paksu takapuoli.

Ampiaiset pistävät takapäällä, mikä on omituista. Eivät imaise kärsällä niin kuin kärpäset. Samoin tekevät vain mehiläiset, yhtään muuta sellaista Laura ei tiedä, joka pistäisi takapäällä. Miksi pitää pistää takapäällä? Lauraa kutittaa, hän ei voi olla niin kauan liikkumatta. Ampiainen käännähtää pistääkseen. Yhdellä läimäyksellä ampiainen on pyyhkäisty käsivarrelta. Se putoaa maahan. Siitä sait! Mihin se tipahti?

Kun katsoo tarkasti, ampiaisia onkin paljon. Ne vaikuttavat vihaisilta. Kuinka eivät olisi? Ovat koko ajan syöneet, ruokailleet ja mässäilleet yksin, varmaan harmittaa, kun tulee muitakin. Lauraa taas harmittaa se, että muut eivät

saa mitään. Lauralla yksinään on kaikki luumut. Jos voisi kutsua Siperian lapset kaikista parakeista. Naapuriparakeista. Siperiassa on paljon parakkeja.

Laura poimii taas luumun. Pinnalle tihkunut mehu on kuin kyynel. Ei, Laura ei enää pysty syömään. Hän on poiminut jo kädet täyteen. Luumuja putoilee, hän puristaa niitä, kunnes tuntee kovan muhkuran luumun sisällä. Hän painaa puristetut luumut kasvoilleen. Haluaa puristaa ne itseään vasten niin etteivät ne koskaan enää häviä. Hän hengittää makeiden luumujen välistä. Katselee aurinkoa ja maailmaa luumujen välistä.

Ampiaiset osoittavat aina vain suurempaa kiinnostusta Lauraa kohtaan, hän on kokonaan luumujen peitossa, jalat, kädet, sääret ja suu. Hän itse on luumu. Ainakin ampiaisista näyttää siltä. Ehkä hänenkin sisässään on kivi?

No ei! Laura ei anna ampiaisten pistää itseään. Hän kahlaa takaisin. Ei enää katso mihin jalkansa asettaisi. Kengät ovat kuitenkin jo kastuneet luumun mehusta. Laura kahlaa luumujen keskellä kuin Keltaisellamerellä.

Pitäisi päästä pissalle. Laura kyykistyy korkeaan ruohikkoon ja kuulee sihinää. Miten nyt noin? Hän ei ole vielä aloittanutkaan, ja jo sihisee. Sihisee kuin pissi. Laura katsoo ympärilleen. Käsivarren mitan päässä makaa käärme. Kerälle kääriytyneenä ja pää koholla se katsoo suoraan kohti Lauraa ja sihisee. Käärme sanoo jotakin, mutta mitä? Laura ei liikahda. Kamalaa on se, että käärme lipoo kieltään. Jos käärme pistää Lauraa kielellään, Laura on hukassa.

Kieli ei yllä Lauraan asti.

On kuitenkin kiehtovaa katsella käärmettä läheltä. Laura ei voi lopettaa. Mammahan sanoi, että puutarhassa voi olla jokin rantakäärme, Lauran ei pidä pelästyä. Helppo sanoa. Eikö rantakäärmekin ole käärme? Käärme kuin käärme. Ehkä käärme ei tahdo mitään pahaa, mutta mistä sen tietää? Ehkä käärme vain haluaa, että joku pissisi sen päälle. Kuka haluaisi tehdä niin?

Laura epäröi pelon ja uteliaisuuden välillä. Mitä tehdä? Käärme päättää ensin. Ojentautuu suoraksi ja livahtaa tiehensä.

Francis ja "Riian syreenit"

Lähteelään on tullut Francis! Hän ajelee Tukumsista milloin milläkin autolla melkein joka toinen päivä. Francis on aina huolitellusti pukeutunut. Hän on aina kuin vasta parturista tullut ja tuoksuu hyvältä. Partavesipullon kyljessä lukee *Chypre*. Onkohan se parturin sukunimi? Laura ei oikeastaan tiedä. Francis tuo aina lahjoja, Francis tuo aina kakkua! Lauralle hän toi ruusunpunaisen pupujussin, joka on kuulemma kumia. Äidille hän tuo hajuvettä. "Riian syreenejä". Francis suutelee äitiä kädelle, aivan kuin äiti olisi ties mikä hieno rouva.

Laura ei voi lakata ihastelemasta koteloa, jonka sisällä hajuvesipullo on. Kotelo on sinipunaista samettia ja ihmeellinen, ennen näkemättömän kaunis! Sisältä se on vuorattu silkillä. Vuorikin on sinipunainen, vain vaaleampi ja hillitympi. Ne sopivat yhteen täydellisesti! Ja kotelon keskelle on upotettu itse hajuvesipullo. Kuin syreenikimppu! Siinä on lehdetkin.

Miten tällaista edes saa aikaan? Laura unohtaa kumisen pupujussin eikä saa silmiään irti kotelosta. Laura haluaisi kotelon itselleen, mutta ei auta. Äiti nostaa hajuvesikotelon kirjahyllyyn, ylimmälle hyllylle. Siellä on jo kaksi samanlaista koteloa.

Äiti ei ilahdu enää yhtä paljon kuin ensimmäisellä kerralla, kun Francis tuli silloisella autollaan, mutta joka kerran kuuluu ilahtua ja osoittaa vieraanvaraisuutta. Äiti yrittää kovasti, sillä Francis on isän paras ystävä Siperiasta. Kuin veli. Yhdessä he ovat hengittäneet kalmanhajua. Laura miettii, että ehkä sen kalmanhajun takia Francis pitää niin paljon hajuvesistä, myös "Riian syreeneistä" ja "Chyprestä".

Francis on pienikokoinen, mutta notkea ja ketterä kuin kissa, hänellä on punainen kihara tukka ja pisamaiset kasvot. Pisamat eivät häviä talvellakaan. Myös viikset ja karvat käsivarsissa ovat punertavat. Pohjoisessa jääkarhujen luona Francis on ansainnut paljon rahaa kaivamalla mikkeliä. Nikkeliä tai mikkeliä, joka tapauksessa hän on rikas eikä saita. Jos isä olisi jäänyt pohjoiseen, hänelläkin olisi paljon rahaa. Mutta isä ei jäänyt, koska hän tapasi äidin ja meni naimisiin. Francis olisi myös mennyt naimisiin äidin kanssa, jos äiti ei olisi ollut hänen parhaan ystävänsä vaimo. Ketään muuta Francis ei olisi huolinut, kun ei, niin ei. Ja jos ei, niin ei sitten!

Äiti ei kyllä olisi ottanut Francista, vaikka ei olisikaan tavannut isää, no ei, kun Francis on peluri ja suurisuu. Laura ei tiedä, miksi äiti ei pidä pelureista ja suurisuista, koska Laura pitää.

Isälle Francis toi kokonaisen matkalaukullisen pulloja. Parasta merkkiä, ei mitään hevosviinaa. Laura ei ollut tiennytkään, että hevosillekin on oma viina.

Erityisesti äitiä varten Francis toi *kagoria. Kagor* on hirveän hyvää viiniä, se on oikein terveellistä, eikä mitään halpaa sotkua. *Kagoria* saa vain jos maksaa *blatin*. Se on erityinen raha jota ei kaikilla olekaan. Toisilla on ruplia ja kopeekkoja niin kuin ennen oli lateja, mutta Francispa on hankkinut *blateja*, paljon *blateja*. Laura haluaa nähdä, miltä *blatit* näyttävät, mutta Francis ei näytä.

Lähteelässä on taas juhlat! Laura tietää, mitä äiti siitä ajattelee. Roskat jäävät viemättä ja uuni korjaamatta. Mutta Francis on isän paras ystävä. Paras ja ainoa. Francis on ainoa, jolle isä voi purkaa sydäntään ja puhua asioistaan. Ainoa, johon isä luottaa. Ainoa maailmassa, sillä heidän asiansa ovat yhteisiä.

– Anda, järjestäpä jotakin purtavaa! Isä on iloinen, niin iloinen, kun Francis tuli.

Laura on mielissään, kun isä on iloinen. Silloin isä on vielä mukavampi kuin yleensä, hän unohtaa olevansa aivan liian pitkä, ja unohtaa että joutuu kulkemaan vähän kumarassa. Isän vaaleat hiukset alkavat silloin kimmeltää kullanhohtoisina. Silloin hän unohtaa, että koko hänen perheensä on tapettu. Myös Francis unohtaa, että koko hänen perheensä on tapettu, että hän on maailmassa aivan ypöyksin.

Mutta tarvitseekos sen tähden itkeä? Ei toki, nämä hoilottavat niin kovaa kuin kurkusta lähtee! Džonin perhe on nyt

myös Franciksen perhe, sanoo isä. Elämä on ihanaa! Francis nauraa, hänellä on kaksi kultahammasta. Elä nopeasti, kuolet nuorena! Francis puhuu aivan pehmoisia. Entä sitten? Laurahan on Franciksen oma prinsessa!

– Laura, kipaisepa mamman luokse, pyydä pala palvilihaa! Äiti alkaa suunnitella, mitä laittaa pöytään.

Mamman aiemmin antamat eväät ovat ehtineet loppua. Laura ei halua kipaista mamman luokse, Laura on prinsessa. Täytyykö prinsessojen juosta jonkin lihanpalan takia? Laura kääntyy toiveikkaana Franciksen puoleen. Francis miettii, hänen pisamainen otsansa on syvissä rypyissä, hän naputtaa sormellaan pöydänkantta. Laura odottaa päätöstä.

– Kyllä se on niin, että juostava on! Jos äiti on kuningatar, niin prinsessan täytyy juosta, niin se on! Se on katkera totuus, prinsessa.

– Džon, meillä ei ole leipää, äiti sanoo.

– Miten se on mahdollista? Eilen ostettiin kaksi limppua!

– Loppu. Äiti levittelee käsiään.

– Kuten Maria Antoinette sanoi, sivumennen sanoen kuningatar hänkin, jos kansalla ei ole leipää, syköön kakkua! Francis nostaa esille kakkulaatikon.

Siniset ja punaiset kukat kukoistavat kakun päällä kuin kukkapenkissä.

Ja sellaisella hetkellä Lauran pitäisi juosta jonkin lihanpalan takia? Jättää kakku ja iloinen juhla? Laura panee hanttiin, hänellä alkaa särkeä jalkaa. Mistä kohtaa? Laura ei heti keksi, mistä kohtaa.

Kuinka sinä puhut!

Mamma leikkaa ruokakomerossa lihaa kiukkuisena ja äreänä. Tainnut nousta väärällä jalalla. Pappaa ei näy. Pappa on useimmiten näkymättömissä. – Ja vanhemmille vie sellaiset terveiset, että tämä on viimeinen lihanpala, jonka leikkaan. Sama koskee antamista.

– Eivät he vanhempia ole, he ovat nuorempia! Laura protestoi. Kuka nyt olisi mammaakin vanhempi!

Mamma ei kiinnitä huomiota Lauran vastalauseisiin, ja hyvä niin. Motkottakoon, sama se, kunhan vain pian antaa sen lihanpalan, Lauralla on kiire.

– Sano vanhemmillesi, että tätä ei ole tarkoitettu lahjaksi vaan lainaksi!

– Miten niin – lainaksi?

– Laina on palautettava, lahjaa ei.

Palautettava? Laura miettii, pitäisikö sanoa, ettei mamma

kyllä ikinä saa tätä lihanpalaa takaisin. Se syödään. Ei kuitenkaan sano, mamma on muutenkin niin huonolla tuulella.

– En minä rupea syöttämään kaikkia juoppoja, jotka Lähteelässä pyörivät. Kuin missäkin kapakassa! Kohta alkavat ihmiset puhua. Joskus on tuon lorvehtimisen loputtava! Miksi Jānis ei etsi töitä?

– Kyllä isä etsii.

– Huonosti on etsinyt, kun ei ole löytänyt! mamma jatkaa.

Mamma on väärässä! Lauran on puolustettava isää.

– Ei se isän syy ole! Isä kävi *kočegarkassa*[2], mutta häntä ei otettu sinne, koska *kočegarka* on tärkeä objekti! *Kranovšiksikaan*[3] ei otettu. Sekin on tärkeä objekti. Voi isä päästä *gruzčikiksi*[4] tai *strojkalle*[5] tai *benzovoziksi*[6] , tai vaikka *betonovešalkalle!*[7] Tai mennä hunningolle. Se ei ole kovin tärkeä objekti. Siellä voivat olla sellaisetkin kuin isä, Laura innostuu ja on mielissään, kun keksi viime hetkellä niin tärkeän sanan – objekti. Mamman silmät leviävät kuunnellessa entistäkin suuremmiksi.

– Kuinka sinä puhut? Hyvä lapsi, mitä kieltä tuo on? En ymmärrä sanaakaan! Mamma istuutuu keittiön portaalle,

---

2 lämpökeskus

3 nosturikuski

4 lastaaja

5 rakennustyömaa

6 bensakuski

7 sekoittamaan betonia

hän on epätoivoinen.

Laura hämmentyy. Miten hän muka puhuu? Selvää latviaa. Sehän on latvian kieltä! Mamma ei muka ymmärrä? Miten niin ei?

Laura yrittää niin kovasti, opiskelee, painaa muistiin jokaisen uuden sanan, koettaa muistaa ja ymmärtää mitä sanoissa on sisällä. Laura eksyy sanoissa kuin tiheässä, vieraassa metsässä, mutta hän ei anna periksi, hän siirtää yksi kerrallaan syrjään oksat, pensaat ja tuuheat lehvät ja on iloissaan, kun sana paljastaa itsensä aivan kuin metsän keskellä äkkiä avautuva mansikkapaikka. Laura imee sanoja kuin imupaperi mustetta, imupaperi on jokaisella koululaisella vihon välissä. Lauralla on sellaisia vihkoja, vaikka Laura ei ole koululainen, ei vielä.

Miten Laura muka puhuu? Niin kuin kaikki! Mikä mammaa ei miellytä? Kaikki muut kehuvat Lauraa. Kaikki ihmettelevät. Laura puhuu niin hyvin latviaa! Lauran sanavarasto kasvaa joka päivä! Ja nyt – mamma ei ymmärrä? Laura on vihainen mammalle. Sillä, jos Laura ei ymmärrä jotakin mamman sanaa, niin ei Laura sitä mitenkään paljasta eikä häntä syytä. Laura on hienotunteinen ihminen. Ei sano – mitä kieltä tuo on? Laura on hyvin suuttunut mammalle.

– Mitä vikaa peltoprikaatissa oli? Hyvä jos viikon pysyi töissä. Vetelehtiä nyt tuolla tavalla! Häpeä!

– Herranjee, mamma! Peltoprikaatiin isä ei kyllä astu jalallaankaan, mokomien hampuusien sakkiin! Sai tarpeekseen, meni napit vastakkain päällikön kanssa. Schluss und

Amen! Aivan tolkutonta, ei järjen hiventä! Päivät pitkät hakataan vasaralla salpietaria kuumassa auringonpaisteessa. Vain koska joku ääliö on jättänyt salpietarin sateeseen, ja se on kivikovaa. Ei isä rupea typerysten kanssa pelleilemään! Ja painuu se kolhoosi pohjaan ilman isääkin! Riitti! Laura iskee takaisin.

Näytetään nyt mammalle, että kyllä Laura puhua osaa, eikä tässä kaikki!

Viime hetkellä tulee mammaa sääli, ja Laura päättää pitää pahimmat venäläiset kirosanat omana tietonaan.

Mamma mykistyy ja kääntää päänsä pois. Mamma on aivan voipunut, mutta käärii kuitenkin hitaasti lihan voipaperiin ja ottaa hyllyltä viimeiset kaksi purkkia. Vadelmahilloa ja pikkelsiä.

– Tätä lihaa sinä älä syö, tästä tuli liian vahvaa, ihan liian väkevää. Voi polttaa suolet. Mutta niille juopoille se on parahiksi. Mamma ei paljon piittaa juoppojen suolista.

– Onko sinulla pulloja? Lauralle tulee mieleen kysyä.

– Mitä? Mitä nyt vielä?

Mamma käsittää hirveän väärin. Nyt kävi höperösti. Mamma tuntuu ajattelevan, että Laura pyytää kotiviiniä itselleen. Mamma osaa tehdä kotiviiniä luumuista, jollakin tavalla, ties miten, mutta ei siitä nyt ole kysymys.

– Ei, ei, tyhjiä, onko sinulla tyhjiä pulloja, tyhjiä? Laura selittää, ennen kuin mamma ehtii hermostua kerta kaikkiaan.

Yhdestä tyhjästä pullosta saa kaupassa kaksitoista kopeekkaa. Kolmella tyhjällä pullolla saa pienen *montpensier*-rasian.

Eikö mamma tiedä, mitä *montpensier* on? No karamelli tai makeinen, niinkin voi sanoa, vaikka ne eivät ole yhtä kauniita sanoja kuin *montpensier*. *Montpensier*!

Viekö Laura kauppaan tyhjiä pulloja, antavatko äiti ja isä hänen tehdä sellaista? Laura näkee, että tämä saa mamman hätääntymään. Mamma kaataa vahingossa suola-astian, herraisä, se leviää ympäriinsä, kaikki suola pitkin pöytää. Pelko. Mammaa pelottaa. Mikä?

– Laura, kuulehan, mamma ristii laihat kätensä sylissään ja tahtoo Lauran istuvan viereensä.

– Lauralla ei ole aikaa! Francis toi kakun! Laura on jo menossa.

Mamma ottaa hiljaa hanhensulan hellanreunalta ja alkaa pyyhkiä levinnyttä suolaa.

Valkoinen, äkäisen hanhikukon sulka, niin samanlainen kuin pieni, viaton enkelinsulka.

Suola, niin samanlaista kuin sokeri.

Mamman kädet, niin samanlaiset kuin vanhan puun juuret.

Kädet liikkuvat hitaasti, mutta mamma ei ole liikkeistään tietoinen. Mamman kädet ovat ajat sitten oppineet liikkumaan itsestään.

Mamma lukee rukouksen, hän puhuu vain sydämessään, ja vaikka huulet liikkuvat, ääntä ei kuulu.

Loputtomat ovat hänen huolensa, ja hänen sydämensä on väsynyt. Milloin hän voi päästää valloilleen suuret murheensa ja sydämensä ikävän? Viereisessä huoneessa yskii pappa.

Milloin?

Liepa

Liepan isäntä tulee, Lähteelän lähin naapuri. Liepan talo on kivenheiton päässä. Oikeasti ei ole, Laura kokeili, mutta samapa tuo.

– Mies kuin tammi, mutta nimi lehmukselta – Liepa. Näin isäntä yleensä esittelee itsensä.

Isälle hän tuo metsästäjän puukon, jossa on sarvesta tehty kahva, isän pitää maksaa, yksi kopeekka ainakin, ilmaiseksi puukkoa ei voi antaa.

Isä etsii kahden kopeekan kolikon. Nyt puukko on laillisesti myyty, palvelkoon isäntäänsä. Äidiltä Liepan isäntä ei pyydä maksua puulusikasta. Pyytääkö Liepa Lauralta jonkin kolikon sinisestä pallosta, ja jos pyytää, mistä Laura sen ottaa? Isällä ja äidillä ei enää ole. Onneksi Liepa ei pyydä maksua sinisestä pallosta. Eikä putelista. Eikä kivinilkoista.

Kivinilkat ovatkin kaloja! Vaikka eivät ne kyllä yhtään näytä kaloilta.

Liepan ranta on täynnä kalastajia, sukulaisia, kivinilkkoja tulee niin paljon kuin vatsa vetää. Tuollaisia kaloja isä ei ole eläissään nähnyt, eikä Laurakaan. Mamma on kyllä nähnyt ja näyttää, miten niitä kuuluu syödä. Pitää ottaa pyrstöstä kiinni ja vetää kylkievästä alaspäin. Avata, poistaa selkäruoto ja syödä.

– Siinä on mahalle ihmettelemistä. Nahkaa ei kyllä kannata syödä, alkaa puristaa, Liepa sanoo.

Lauralle maistuu juuri nahka parhaiten! Eikä mikään purista.

– Anda, kun alan pärskiä, käske minut kotiin! Liepa sanoo kolmannen lasin jälkeen.

Äiti nauraa makeasti, hän muistaa kyllä Liepan pärskimisen. Lapsuudesta, jolloin Liepa silloin tällöin ryypiskeli äidinisä Edmundsin ja isoisä Juliuksen kanssa. Pääsiäisenä, helluntaina. Juhannuksesta puhumattakaan. Liepan aivastelu on samanlaista kuin ennen, ja äidille on rakasta kaikki, mikä on kuin ennen. Liepa, mies kuin tammi, on kuin ennen, vain harmaa kuin omenapuu.

– Zelma tulee jonakin toisena päivänä. Lähetti terveisiä, ajattelee teitä paljon. Lilijaa odottaa kovasti. Tänään Zelman piti mennä hakemaan keinosonnia, niin, no joo, niin nykyistä seminologia kutsutaan. Yksi Zelman lehmistä on astuttamatta.

Lauralle tulee taas tunne, että sanat ovat tyhjiä. Kun on ymmärtävinään, eikä kuitenkaan ymmärrä. Laura koettaa kuvitella keinosonnia. Ei pysty, kaikenlaisia hirvityksiä tulee

mieleen, mutta ei keinosonnia. Lauralle kuitenkin selviää, mistä keinolannoitteet tulevat. Keinosonneista. Sellaista otusta Laura ei haluaisi tavata.

– Zelman tekee niin mieli nähdä Lilijan ensimmäinen lapsenlapsi! Sievä, pitkälettinen tyttönen! Mutta ennen kaikkea sinut, Anda, ja tietysti Lilijan nuori vävy. No niin, Jānis, vielä kerran – paluunne kunniaksi!

Laurako on tuon Lilijan ensimmäinen lapsenlapsi? Onko isä Lilijan vävy? Lilija on Buka. Mikä on vävy? Laura pelkää, että se on jotakin ikävää.

– Mutta nyt – niille, jotka eivät ole palanneet eivätkä koskaan palaa... Liepan isäntä nousee seisomaan lasi kädessä. Liepa seisoo liian pitkään, kuin olisi unohtanut, mitä hänen piti tehdä, muistaa sitten ja juo lasin tyhjäksi.

– Anda, kun alan pärskiä, käske minut kotiin.

– Tuon sinä sanoit jo kerran! Laura huomauttaa.

Äiti käskee Lauran luokseen. Pitää sanoa – te.

– Näin hyvien vanhojen naapureiden kesken ei tarvitse teititellä. Mitä mieltä te, Laura-neiti, olette? Kilistetäänkö sinunkaupoille?

Laura on samaa mieltä. Liepa hymyilee.

– Montakos meitä Lamessa syntyneitä enää täällä on? Kaikki ovat ulkomailla tai susien kaluttavina Siperiassa. Teillä oli onnea, kun pääsitte takaisin kotiin. Älä sano mitään, Anda, niin rappiolla kuin onkin, tämä on kuitenkin sinun isoisäsi koti. Onko tämä muka ensimmäinen kerta, kun on pitänyt aloittaa kaikki alusta? Ei, Anda, älä sylje Jumalaa

silmille, ei jokainen Siperiasta hengissä selvinnyt pääse takaisin kotiinsa. Hyvä, että teillä on sellainen mamma.

Mitenkä, eikö Anda tiennytkään, että mamma osti Lähteelän kolhoosilta? Niin, maksaa erissä takaisin. Äiti oli ajatellut, että antoivat.

– Antoivat? Antoivat? Katinpaskat! Pyhä yksinkertaisuus! Anda, lapsi rakas, kuka sinulle antaa mitään ilmaiseksi? Mamma osti, täytyy hattua nostaa!

Äidille tämä oli yllätys, isälle myös yllätys. Mistä mamma sai rahat?

Liepa ei tiedä, mistä mamma sai rahat, mutta kolhoosin puheenjohtaja on joskus ollut mammalle velkaa. Ei rahaa. Ei. Mamma piilotti puheenjohtajan saksalaisten aikana. Minne? Liepa ei tiedä, minne, mutta näin on asia. Perääntyessään saksalainen poltti mamman talon, oli, ihmispeto, päässyt jäljille, kukapa tuon tietää. Ehkä ei ollut aikaa ottaa selvää, venäläinen tuli kovaa kyytiä perässä. Puolueviskaali kyllä, liettualainen, mutta kunnon ihminen tämä Tumins. Järjesti niin, että mamma sai ostaa. Liepa joutuu usein käymään kolhoosin konttorilla, toimittaa *ukaaseja*, luovuttaa raportteja, hoitelee papereita kuntoon, ja siellähän kuulee yhtä ja toista. Liepa on prikaatin johtaja.

Lähteelään tulleille venäläisille Tumins osoitti toisen paikan. Paremman, mitäs luulet, lempo soikoon, selvä se että paremman! Muuten olisivat alkaneet rähinöidä. Venäläisille annetaan kyyditettyjen taloista parhaat, kaikkine tavaroineen, viimeistä myöten, kellarit täynnä vanhoja

hillopurkkeja, niin se menee. Siksihän latvialaiset vietiin, että laitetaan venäläisiä tilalle, lempo soikoon, niin se vain on.

Äiti ei tiedä, pitäisikö siitä olla iloinen, että mamma on ostanut tämän talon. Tekikö hän oikein? Heillä on taas yksityisomaisuutta. Entä jos sen tähden joudutaan takaisin Siperiaan?

Ei, ei, enää ei ole mitään pelättävää, viiksiniekka on nurmen alla. Ovat pedot jo alkaneet potkia kuollutta leijonaa, sakaalit. Se on nyt loppu. Sääli meidän miehiä, jotka vielä ovat metsässä, on, on yksi ja toinen, mutta nyt on jo toivotonta, tuhlaavat vain oman elämänsä. Pääpiirteissään, toverit, kansanviholliset on likvidoitu!

Kollektivisointi on viety loppuun!

Maalaisporvaristo on tuhottu luokkana!

Etninen koostumus on vaihdettu!

Kaikki on selvää, ihmispedot saivat mitä halusivat. Nyt vain kommunismia rakentamaan! Neuvostovalta ja koko maan sähköistäminen!

Laura ei ymmärrä, puhuuko Liepa vakavissaan vai leikillään. Lauralle on liikaa tyhjiä sanoja, alkaa nukuttaa, mutta tekee mieli kuunnella, kun äiti ja Liepa puhelevat.

Laurasta näyttää, että isääkään ei enää kiinnosta, isän ajatukset ovat muualla. Silmät punertavat savusta. Isän aski on jo tyhjä. Säilykepurkki on täynnä tumppeja. Laura ymmärtää. Laura nojaa isään, mutta isä ei yhtään huomaa sitä. Laura ymmärtää, että kaikki mitä Liepa ja äiti puhuvat, on isälle vierasta. Kaikki sukulaiset ja naapurit, ja ystävät.

Isän sukulaisia, naapureita ja ystäviä ei täällä tunne kukaan, ei ole koskaan nähnyt eikä milloinkaan heitä mainitse. Isän läheiset eivät täällä ole kenenkään muun läheisiä. Nyt heitä ei enää ole, mutta joskus oli! Äiti, isä, siskot.

Isän koti on Liivinmaalla, niin, isä on ihan toista maata! Ei se mitään, isälläkin on varmasti sydämessä… Mitä? Jotakin samanlaista kuin äidin "kuin ennen". Isä ei puhu siitä.

Liepa puhuu. Lauran mielestä liikaakin. Keinosonni ja ukaasi ja kaikki ne muut sanat. Pullo on melkein tyhjä, isä avaa uuden. Se on kunnia-asia. Avaa uuden tupakka-askin. Kazbek. Ratsumies kiipeää vuoren huipulle. Liepan isäntä alkaa aivastella. Pärskii ja pärskii.

– Anda, mitä mitä käskin sinun tehdä? Liepa sanoo aivastusten lomasta. – Jääköön pesämunaksi, Liepa sanoo, nousee raskaasti pöydästä ja näyttää aloittamatonta pulloa.

– Tähän jäi pullo, korkkaamaton, älkää sitä juoko! Selkäsauna tulee joka tapauksessa! Liepa huikkaa mennessään.

Äiti lähtee saattamaan Liepaa rajalle asti. Niin Lähteelässä on aina tehty, naapuri kuuluu saattaa rajalle asti. Vaikka rajaa ei enää olekaan.

– Isä, mikä on pesämuna?

– Menehän nukkumaan! Heti paikalla! Sanat ovat moittivat, mutta ääni on väsynyt ja hiljainen, ääni ei nuhtele.

Pesämuna. Se sana on isällekin tuntematon. Hän kiertää korkin auki.

Appelsiinit niityllä

– Missä sinä olet ollut koko päivän?

– Koko päivän? Vanhalla tasoristeyksellä. Laurasta kyllä tuntuu, että hän viipyi siellä vain hetken.

– Vanhalla tasoristeyksellä! Jaaha. Ja me kun etsimme sinua joka paikasta! Olimme huolissamme! Minkä ihmeen takia olit niin pitkään vanhalla tasoristeyksellä?

– Odotin, että juna suistuisi raiteilta.

– Olen sanaton!

Laurallakaan ei ole mitään lisättävää, hänestä tuntuu, että asia on tullut ihan tarpeeksi selväksi. Äiti levittelee käsiään ja paukuttaa kylkiään ja toistaa saman vielä kolme kertaa. Hassua, että niin tehdessään äiti muistuttaa mammaa.

– Olen sanaton! Olen sanaton! Ei, olen aivan sanaton. Kuulehan tätä, Džon!

– Laura! Missä sinä olet ollut koko päivän? Isä on iloinen, että Laura on löytynyt. Laura toistaa sen mitä äsken kertoi.

Isä nauraa.

– Mitä sinä naurat? Tyttö oli suistaa junan radalta! Ymmärrätkö? Junan! Onko se sinusta hauskaa? Kuuletko, mitä minä sanon? Junan! Raiteilta! Jos nyt vain pojat olisivat noin päättömiä, mutta, Laura, sinä? Tyttökin vielä!

Laura ei aikonut suistaa mitään. Laura vain odotti, että juna ehkä itsestään ottaisi ja suistuisi raiteilta. Siinä missä on se jyrkkä mutka.

Isä vain nauraa. Toisen kerran Lauran pitää kyllä kertoa, minne on menossa. Ettei äiti huolestu.

– Tuollaisia ajatuksia! äiti siunailee. – Huolestua pitää tietenkin vain minun! Sinulle on aivan sama!

Äiti ei rauhoitu. Junan suistuminen raiteilta on kauheinta, mitä voi olla. Siperiassa sellaisesta ammuttiin heti paikalla. Pelkästä epäilyksestä. Eikä tarvittu epäilystäkään. Ammuttiin, ja sillä siisti!

Äiti siirtelee kattiloita kovalla kolinalla ja täysin tarpeettomasti. Täytyy korvia pidellä. Isä nostaa sormen huulilleen. Hän yrittää saada Lauran ymmärtämään, miten suuri on tuo pelko, hallitsematon pelko, perusteeton pelko, joka asuu äidin sydämessä, eikä sille voi mitään. Tällä kertaa äiti osoittaa sen kolistelemalla kattiloita.

– Mitä sinä oikeastaan halusit? isä kysyy, seisomaan nousten ja silmästä silmään. Eikö isä sitten itsekin kuullut, mitä Liepa, mies kuin tammi, kertoi?

– No mitä Liepa, mies kuin tammi, kertoi? Isälle ei ole jäänyt mieleen.

– Että kerran juna suistui raiteilta siinä jyrkässä mutkassa.

Totta. Kertoi. Nyt isä muistaa. Kertoi. Totta, vain viimeinen vaunu, mutta isä ymmärtää, että ei se ole niin tärkeää.

Laura kysyi silloin, mitä niissä vaunuissa kuljetettiin. Ja eikö Liepa, mies kuin tammi, vastannut, että appelsiineja kai? Että juna kuljetti appelsiineja! Liepa sanoi – Kiinan omenia, ja selitti, että ne ovat appelsiineja.

Isä sanoi – hyvä, selvä. Nauroi. Näytti, ettei isä aivan uskonut Liepaa, miestä kuin tammi. Isä perääntyy, vetää koko pitkän vartalonsa taaksepäin. Hänen täytyy mennä tekemään portaat. Täytyy katsoa, mitä ullakolla on tekeillä. Ehkä uunin vika löytyy sieltä.

Kattiloissa ei enää kolise äidin pelko.

Siitä hetkestä lähtien, kun Laura kuuli Liepan kertomuksen, hän on nähnyt unta niitystä täynnä appelsiineja.

Laura on jotenkin sattumalta osunut paikalle, kun juna ajaa hirveää vauhtia eikä huomaa jyrkkää mutkaa ja sitten – kuten joskus käy, kuinkas muuten – viimeinen vaunu ei pysy mukana hurjassa kyydissä vaan kallistuu ja heittelehtii ja nytkähtää ja irtoaa ja suistuu raiteilta! Kyllä! Jää kyljelleen korkealle ratavallille. Juna on niin pitkä, ettei se edes huomaa perässä roikkuvaa vaunua. Näin pitkälle junalle sellainen on joutava pikkuseikka. Kääntyessään juna irrottaa häntänsä kuin sisilisko.

Vaunu kallistuu niittyyn päin... Kallistuu, kallistuu, kallistuu ja... Appelsiineja alkaa vieriä niitylle kuin sokerijuurikkaita kuorma-auton lavalta. Pyöreitä, oransseja, mehukkaita.

Varmaan myös hyväntuoksuisia, Laura ei vain tiedä, miltä appelsiinit tuoksuvat, ei osaa kuvitella. Niitty on taivaanrantaan asti täynnä appelsiineja kuin valtavan suuria pihlajanmarjoja. Mutta niitä valuu vaunusta lisää ja lisää. Laura on ainoa, joka sen näkee. Luultavasti on keskipäivä, kun ketään muita ei ole paikalla.

Yksin Lauraa varten on tämä vihreä, vihreä niitty, valkoisia kukkia ja appelsiineja taivaanrantaan asti. Millainen onni! Laura haluaa juosta, poimia sylin täyteen, nuuhkia, maistaa, mutta – mitä tämä on? – Ei voi. Jalat ovat kuin savipatsaat. Ne eivät hievahdakaan paikaltaan, ovat kuin juuttuneet kiinni, kuin liimatut.

Niin on ollut ennenkin. Että jalat ovat kuin savipatsaat. Toiveiden pää on aivan lähellä, vain askel eteenpäin, mutta ei pysty – jalat ovat kuin savipatsaat.

Samassa Laura ymmärtää unessa, että hän näkee unta. Se on kauheaa. Uni ymmärtää olevansa unta. Laura itkee. Ei appelsiinien takia, vaan siksi, että ymmärtää, että uni ymmärtää olevansa unta. Se on vain pieni hetki, lyhyt kuin tulitikku.

Mutta kuka voi vannoa, että juna – no hyvä – viimeinen vaunu, joka jo kerran suistui raiteilta, ei enää koskaan suistuisi raiteilta?

Ja, jos siinä junassa kuljetettiin appelsiineja, kuka voi vannoa, etteivät ne olleet juuri viimeisessä vaunussa? Ja jyrkässä mutkassa…

Niin voi käydä. Niin voi tapahtua. Mikä on kerran tapahtunut, voi tapahtua toisenkin kerran. Kuten Francis kerran

sanoi, kaikki, mitä on, on jo ollut, ja kaikki, mitä tulee, sekin on jo ollut! Tietenkin hän nauroi kuten yleensä ja lisäsi, kuten aina, että tuollaisen vitsin päälle ei olisi hassumpaa kulauttaa lasi limonadia!

Laura odottaa vanhan tasoristeyksen luona niin kauan kuin pitää odottaa.

Vieraat

Äiti on taas onneton. Miten hän olikaan toivonut, että kaikki olisi kuten ennen, mutta ei ole. Mikään ei etene. Isä lupaa järjestää kaiken heti kun saa vähän rahaa. Äidin mielestä rahaa ei voi saada, sitä voi vain ansaita, ja rojut voi heittää ulos ilman rahaakin.

Mutta isällä ei ole aikaa, koska tulee vieraita. Kyllä kai kotiinpaluuta täytyy juhlia kunnolla? Sitä että on vihdoin päästy elämän alkuun! Puuttuuko äidiltä ja Lauralta muka jotakin? Katsokaa vaikka, sängynkin isä löysi Lauralle. Mitä siitä jos se löytyikin nokkospuskasta? Eikö se ole ihan siisti, puhdas ja valkoinen? Mitä siitä jos se onkin vähän lyhyenlainen?

Mikään ei häiritse, mitään ei puutu. Ja jos puuttuu, mamma antaa, marmattaa, mutta antaa. Leipään voi lainata rahat Liepan isännältä. Maksaa sitten takaisin, kun saa rahaa. Liepa itse tarjosi. Ja kun saadaan, niin maksetaan.

Minkä sille voi, että ihmispedot, ja on heillä apureitakin, eivät ota isää töihin minnekään. Kansanvihollinen. Kyyditetty. Porvarisvesa. Olkoonkin vapautettu, olkoonkin rehabilitoitu. Siitä huolimatta. Ei savua ilman tulta. Voiko tuollaiselle leirivangille uskoa kolhoosin koneet, traktorit ja kuormaautot? Voiko päästää hoitamaan rotukarjaa, antaa navetan avaimet? Susi pääsee karvoistaan, mutta ei tavoistaan.

Kaikesta huolimatta, isä ei ole ajatellut, ei toivonut, että Lamessa olisi näin paljon näin sydämellisiä ihmisiä. Että kävisi näin paljon vieraita. Että Latviassa yöt olisivat näin pitkiä ja valoisia ja lämpimiä! Ja ihminen pärjää ilman yöuntakin, kunhan päivällä jonkin hetken torkahtaa.

Vaalea pönttöuuni savuttaa niin että kaikki kolme joutuvat lähtemään ulos, etteivät tukehtuisi. Kerran seistiin sateessa. Äiti tästä muistuttaa. Älä sinä valita, mitä pahaa siinä on, jos joskus seistäänkin vähän aikaa sateessa, eräänlainen elämys sekin, vähän kuin kulkue tai ekskursio, isä puolustautuu.

Äidin mielestä uunin voi korjata ilman rahaakin, hormiin on saattanut pudota tiili, voi riittää että puhdistaa savukanavat.

Isällä ei ole aikaa, koska vieraita tulee ja tulee ja pitäähän elämässä vihdoinkin olla edes jotakin iloa. Saat unohtaa kaiken vaikka vain yhdeksi illaksi, yhdeksi yöksi! Vieraat tuovat aina puolikkaan pullon, kaupasta ostettua tai omatekoista, joka päivä täytyy nostella maljoja tapaamisen kunniaksi.

Joka pohjaan juo hän hyvää suo.
Riemu kattoon, sarkka pohjaan!
Nuoria ollaan, omaa oltta juodaan.

Äiti arvelee, että he ovat saaneet vaivoikseen kaikki Latvian juopot. Ei, isä on eri mieltä. Vieraat tulevat katsomaan Lilijan vävyä. Andan aviomiestä. Uutta naapuria. Lähteelän uutta isäntää, ei siinä sen kummempaa! Loppujen lopuksi.

Isä on iloinen ja onnellinen, kun Lamen asukkaat ottavat hänet vastaan kuin oman kylän pojan, kuin omansa. Mitään tarpeetonta isä ei kerro, Andan ei tarvitse pelätä. Ei kerro juovuspäissäänkään. Isällä on aivoissa sulku. Kaikki kulkee suodattimen läpi. Se on varma se.

Kunhan äiti ei vain itse lörpöttelisi. Kenen kanssa muka? Opettajan ja Liepan. Voi luottaa? Ei voi! Kehenkään ei voi luottaa, ei äidin pidä olla niin sinisilmäinen!

Vieraat haluavat tietää.

Milloin Lilija itse palaa? Ai, ehkä vasta vuoden päästä? Eivät anna passia? Eivät päästä töistä? Liian arvokas kaaderi? No, voi olla. Kuulostaa ihan Lilijalta.

Mutta voi olla muutakin, eikö? Joku ukko kyljessä, venäläinen tai mongoli, vai mitä? Ja tämä ei päästä Lilijaa lähtemään? Entä Juri? Ai, niinkö! Niin, olihan siitä kuultu, mutta vaikea oli uskoa.

– Jos on vaikea uskoa, niin älä usko! Älä sillä itseäsi vaivaa! äiti tiuskahtaa.

– Anda! Miksi sinä noin? Hyvällähän me.

– Et taida minua muistaa? kysyy Fredis, yksi vieraista. – Niin, sinähän olit vielä niin pieni.

Hän kuulostaa helpottuneelta. Siitä, ettei äiti muista häntä. Venäläisiä on tullut paljon, kaikenlaisia heittiöitä, hän valittaa.

– Kas vain, että olette palanneet, Anda! Sille pitää juoda! Monet eivät taida palata ikinä? Sillekin pitää juoda!

Onko totta, että Lähteelän vanhaisäntä kuoli nälkään?

Anda, miten niin et muka tiedä?

Niin kaikki puhuvat. Ajatella! Lamen kylänvanhimpana niin monta vuotta, kunnian mies. Miten sellainen voi kuolla nälkään?

Ette tiedä?

Lähteelän vanhalleisännälle pitää juoda!

No, entä Edmunds? Tuhansia on kulutettu loppuun niillä leireillä. Vieraat siirtyvät kuiskailemaan.

Ette tiedä?

Niin, eihän kukaan oikeastaan tiedä mitään, voi olla, että nämä ovat vain huhuja. Jenkkien propagandaa. Amerikkalaiset laskevat tarkoituksella liikkeelle, mustamaalatakseen neuvostovaltaa. Työväenvaltaa. Miksi sitten lehdissä ei ole tästä sanaakaan? Miksi sitten radiossa ei tästä puhuta mitään? Ehkä juoruja, lorua vain. Ilkeiden ihmisten puheita, porvarien, imperialistien keksintöä. Miten oikeastaan on?

Ette tiedä?

Jospa Edis onkin elossa? Mitään ilmoitustahan ei ole tullut. Ehkä Edillä on käynyt tuuri?

Ette tiedä?

Ehkä Edis on Amerikassa, elelee herroiksi? Tai Australiassa, sielläkin kuuluu olevan latvialaisia. Edille pitää juoda!

Jos Edis kuitenkin olisi kuollut, eiköhän Lilija näiden viidentoista vuoden aikana olisi ottanut uuden miehen, kopsakka nainen vielä. Eikös hän ollut vasta kolmissakymmenissä, kun vietiin? Ei viittäkymmentä vielä! Ettei muka ketään muuta olisi ollut. Eikö? Sittenhän hän on vielä vapaa? Sellaiselle kuin Lilija olisi Lamessa ottajia. Sulhasia ei puuttuisi. Missäkö olisi? Rupeamme itse sulhasiksi. Kosijoiksi. Kyllä me hakkailla osaamme! Mitäs meissä vikaa, komeita poikia. Vielä seisoo, ukot naureskelevat. Sen kuin tulee kotiin!

Puhuvatko sulhasmiehet Bukasta? Lauralle tällaisista puheista tulee paha mieli. Laura näkee, että äidillekin tulee paha mieli.

Laura huomaa, miten viisas äiti on. Ja miten tyhmiä ovat vieraat. Äiti ei kerro oikeastaan mitään, vain kauniista kukista, joita Siperiassa kasvaa, taigasta, jossa on paljon marjoja, sienipaikoista, joita täällä Lamessa ei ole eikä tule, mutta vieraista tuntuu siltä, että äiti kertoo.

Vieraat lähtevät tyytyväisinä siitä, että ovat kuulleet niin paljon Siperiasta.

Laura tietää oikein hyvin, että äiti ei kerro. Miten asiat oikein ovat.

Isäkään ei kerro, hän vain löpisee kaikenlaista joutavaa metsästyksestä, oravista, karhuista ja maaoravista, höystää kertomuksensa vitseillä, mutta ei se ole oikeaa kertomista Siperiasta.

Vieraista tuntuu, että on.

Vieraat ovat uteliaita, he kysyvät Lauraltakin, mutta Laura tietää, että Siperiasta ei saa kertoa. Tietää, siinä kaikki. Siperiasta ei saa kertoa koskaan, ei missään eikä kenellekään! Miksi? Siksi, että kukaan ei kuitenkaan ymmärrä, siksi että kukaan ei kuitenkaan usko, selitti isä. Siksi, että normaali ihminen ei voi sellaista ymmärtää. Ajattelee, että me itse olemme epänormaaleja, selitti äiti.

Kuitenkin, ennen kaikkea – ihmispetojen tähden. Se Lauran pitää painaa mieleensä ja tuntea kuin viisi sormeansa. Se, että ihmispedot eivät halua, että joku puhuisi Siperiasta. Ihmispedot haluavat kätkeä Siperian kuin kissa läjänsä. Ihmispedoilla on silmät ja korvat kaikkialla. Jos puhuu Siperiasta, niin ihmispedot ottavat kiinni ja lähettävät takaisin. Käsittääkö Laura tämän?

Laura käsittää.